

Облыстық № 2 әмбебап ғылыми кітапханасы
Әдістеме – библиография бөлімі

ӨЛЕҢМЕН ӨРНЕКТЕЛГЕН ӨҢІР

(анықтамалық құрал)

*Арқалық қаласының
60 жылдығына арналған
өлеңдер жинағы*

Құрастырушыдан

Биылғы жылы атаулы күндердің бірі Арқадағы сайын далада орналасқан Арқалық қаласының 60 жылдығы.

1956 жылы қаланың алғашқы кірпіші қаланды. Арқалық қаласының дүниеге келуі боксит пен алюминий тотығы кенішінің табылуымен тығыз байланысты. Боксит-Арқалықтың символы. Міне, бүгін бұл өңірге 60 жыл толып отыр.

Бұл жинақта Арқа төсіндегі ару қала-Арқалық жайлы өлең шумақтары берілген. Жинақ қалың оқырманға арналған.

МҰРАТ ЖҮНІСҰЛЫ

Абаттанған Арқалық!

Оң жағында құрылыс, сол жағында құрылыс,
Қызу еңбек қайнаған, бұл не деген құбылыс?!
Алдында да құрылыс, артында да құрылыс
Арқалықта жүруде аңыздаған бір ұлы іс
«Даму» - деген қалада бағдарлама құрылды,
Аясында барлық іс ел еңбекке бұрылды.
Жаңа әкімнің жобасы жадыратып халықты
Көкейдегі көп күдік көк тұмандай сырылды.
Көше бойы көп адам, жұмыстан бас алмаған.
Өткен кеткен кісіге назарын да салмаған.
Техника тұнып тұр құрылыстың маңында
«Бәрекелді» дегізіп, жанарларды арбаған.
Жүк көтергіш жайымен, жібін керіп созады,
Жер қазатын шұқшиып жетістігін жазады.
Жүк көліктер сыпайы сәлемдесіп өтеді
Жөнін білген аамдай алмай ешбір мазаны.
Аула алаңдар жөнделіп аббатанып қалыпты,
Орындықтар көшеде шақырады халықты.
Алаңқайлар сап түзеп сән салтанат құруда
Бас басына ат тиіп дербестігін алыпты.
Көшедегі көп халық қуанады қадамға,
Жан жануар жиналып жақындапты адамға.
Құлыншақтар қарап тұр балаларға жымыып
Қыран отыр дамылдап ақбөкендер табанда.
Ой-шұңқыры жолдың да бүтінделді бүгінде,
Мәселесі жолдардың шешіледі түбінде.
Ауылдар да қалыспай етек-жеңін жинауда
Желбірейді көк байрақ әр ұжымның көгінде!

ҒАФУ ҚАЙЫРБЕКОВ

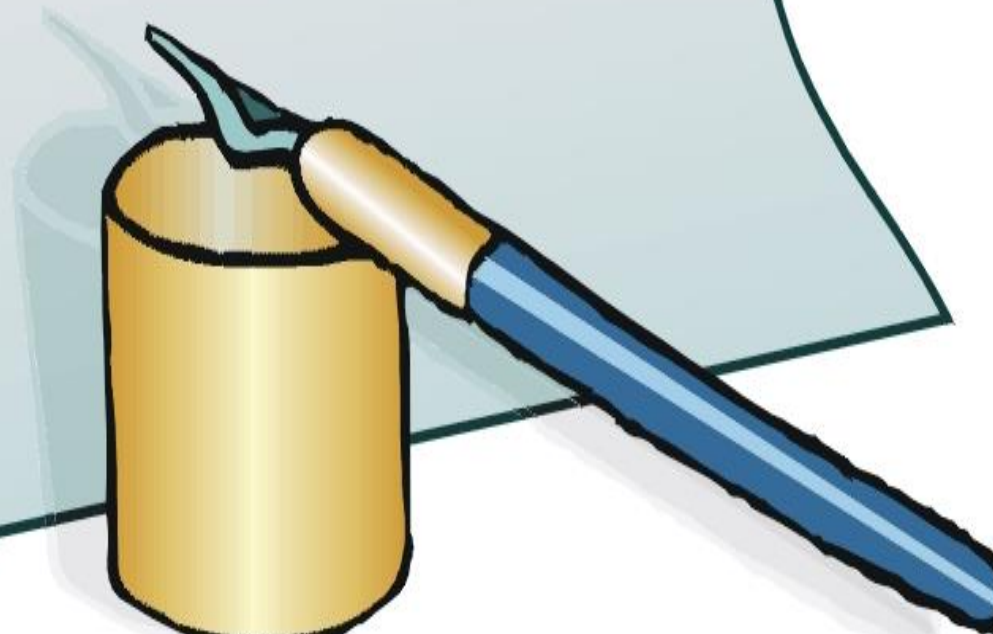
Арқалыққа сәлем!

Арқаның аманбысың жер тірегі,
Мені де сақтап жүрген ел тілегі
Құйылдым аспаныңнан ақ жұлдыздай,
Анамның шақырғандай көкірегі,
Қыздарың ағатайлап, гүлге бөлеп,
Ұлдарың қағып алып кетті мені

Мен сенің он екі жыл қасындамын,
Есімде жаңа отаудай ашылғаның
Есімде тұңғыш пәтер үйінде мен
Елімнің талай таттым асыл дәмін
Сенің де жақсы есінде деп ойлаймын,
Жүрегім саған деген ғашық жаным.

Бүгін де тұрып алып төр жарымнан,
Өлең боп ала таңнан ақтарылам
Не ғажап саған келсем көз ілмеймін
Жақсылық күтетіндей ақ таңының
Арқалық – туған өлкем астанасы
Сенімен жалықпаспын мақтанудан

Сәулесін қандай жомарт шашқан айың,-
Анамдай күміс басқан ақ самайың.
Жұлдыздар бауырларым секілденген,-
Жатырқап сені қайтіп жат санайың.
Аман бол, Арқалығым, өс өркенде,
Аман бол, ардақ туыс, жақсы ағайың!

«Арқалықтан сөйлеп тұрмыз»

Уа, ғажайып, бұл таныс ән
Маған ыстық бала жастан,
Жаралғандай бір таныстан,
Қаныменнен араласқан
Сағындырып естің қайдан?

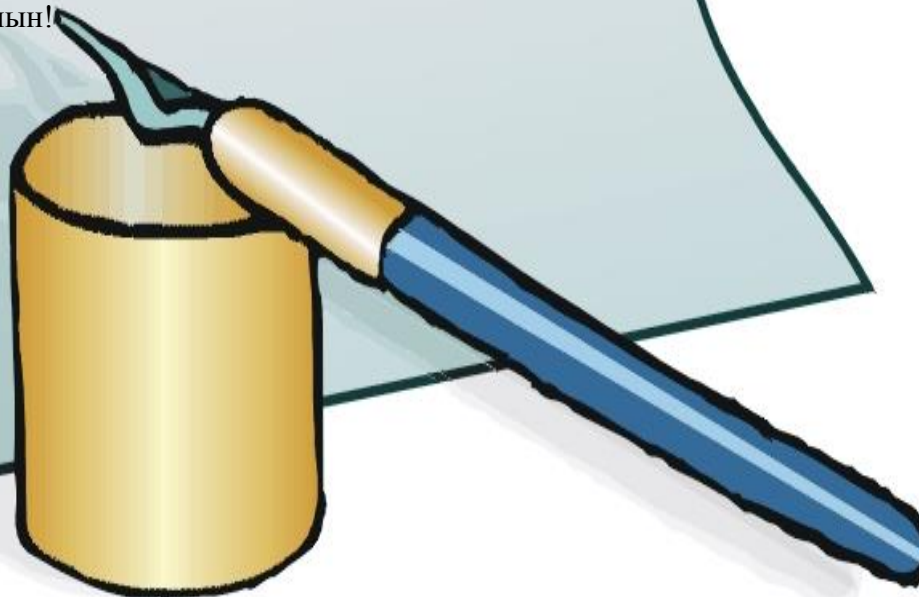
Сардаланы тебіrentіп,
Шырқап еді ау аманкелді?
Тыңдап едім мен бір елтіп
Қимап еді ол қайранжерді
Кетерінде бұл Торғайдан.

Енді міне күмбір-күмбір
Тағы естілді қасиетті үн.
Тұла бойым етті шымыр,
Барлығы еріп сай-сүйектің
Дей бердім мен : «Айналайын!»

Мен сүйткенше «Қайырлы таң,-
Ағайындар!»- деді бір қыз
«Сөйлеп тұрмыз Арқалықтан
Арқалықтан сөйлеп тұрмыз!
Тағы бір үй болды дайын...»

Дәл осылай бар халықтың
Мәртебесі жоғарлап бір,
Ылғи таңда Арқалықтың
Өскендігін хабарлап тұр
Радиосы жас Торғайдың.

«Сөйле Арқалық!»-деймін балқып,»
Әлгі әуенді қайталап мен.
Болашаққа дереу тартып,
Осынау бір бай танаппен
Мен де ілгері басқандаймын!

Арқалық алаңында

Алдымен алаң салған көсілтіп бір,
Жағалай соны қоршап жасыл түп тұр
Болашақ мейрамдарда сол алаңмен
Өтеді Аманкелді жосалтып бір.

Өтеді Әлекеңнің отрядтары,
Жаужарак, найза, мылтық-жақырап бәрі,
Өтеді бес жылдықтың өрендері,
Жас өркен – Арқалықтың жапырақтары.

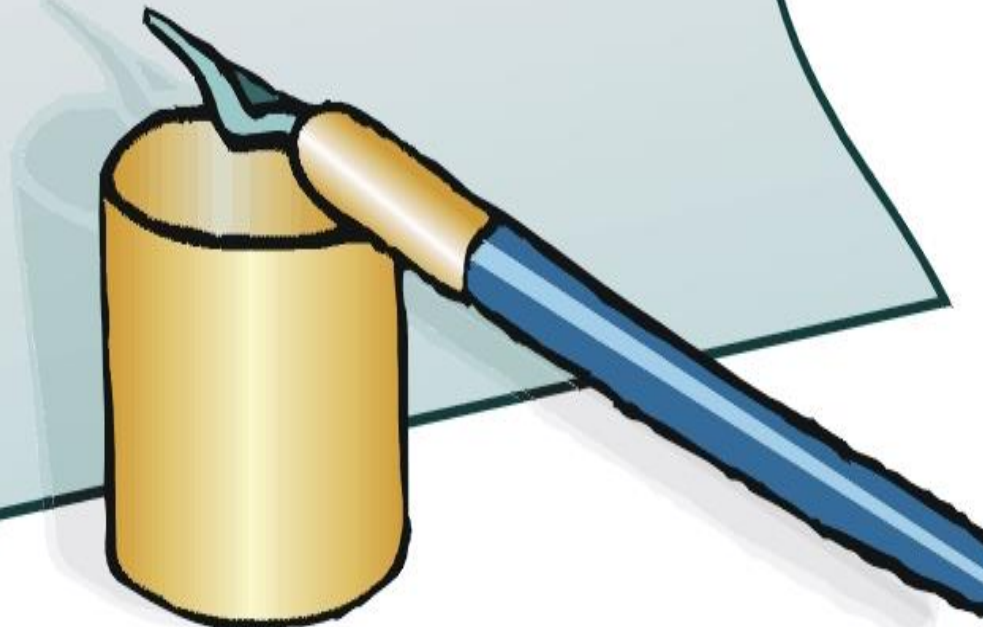
Мен көрдім соның кеше бастамасын,
Жаңғыртып сол сағатта аспан астын,
Алаңның әр тұсынан алуан түспен
Құйылып келе жатты ғажап тасқын.

Жалауы фестивальдің шапшып биік,
Қантарып күн сәулесін құшып сүйіп,
Маңдайы Ақалықтың жарқырады,
Жұрт тұрды зор алаңға шақ-шақ сыйып.

Сілтідей әлгі тасқын тынды бір шақ,
Биікке трибунадан көз қырын сап
Саңқылдап сөйлеп кетті той бастығы,
Ұшқалы тұрған құсқа ел бір ұқсап

Содан соң басты қимыл барабанға,
Көз тұнып, көңіл шалқып қарағанда
Одақтас республикалар келді кіріп
Осынау СССР-дағы жаңа алаңға.

Жаңа алаң дүрсіл қақты жүректей боп,
Жарқырап жайсаң арман, тілектей боп,
Төгілді калонниалар ерсіл-қарсыл,
Айқасқан алып достық білектей боп.

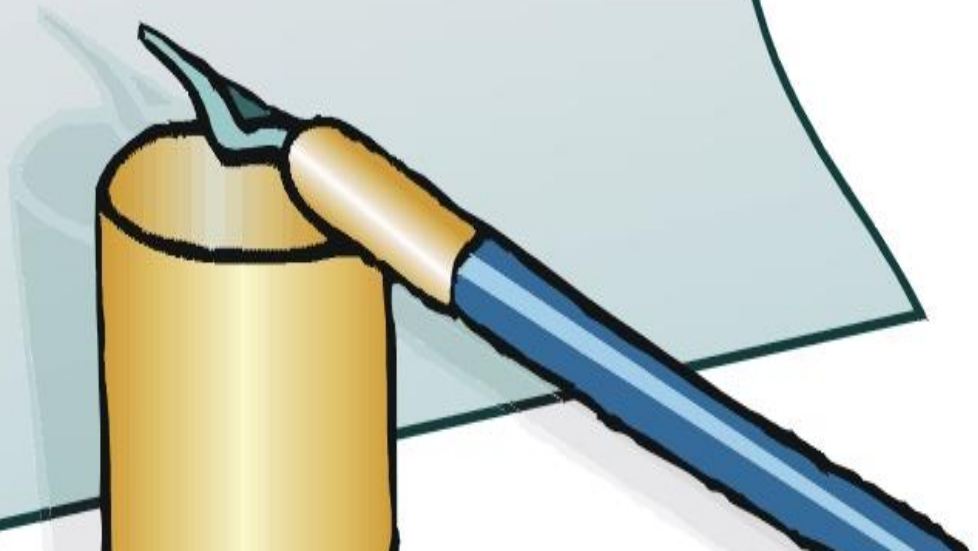
СЫРБАЙ МӘУЛЕНОВ

Арқалық

Арқалық деген адыр бар,
Арқаның сонау белінде.
Жарыса ұшқан жалындар
Жалаудай жүзген көгінде.

Жатыпты басып байлығын,
Бермеймін бірін дегендей.
Аяғың тисе, ал бүгін
Жер асты дүбірлегендей.

Тіршілік қаулап түнімен
Ұясын содан тапқандай
Темірдің енді тілімен
Жер саты сөйлеп жатқандай.

СЕРІК ТҰРҒЫНБЕКОВ

Ару қала

Құшағын жайып тұрып ару қала,
Сен оған асығарсың баруға да.
Болады қызығына қануға да,
Болады қызығына жануға да.

Дегендей: өндірі өлке өркенімен
Бөгелмей шежіресін шертеді күн,
Өседі сағат сайын, неткен ғажап,
Ескенде жанға жайлы таң самалы.

Көңілдің айтылғандай аңсар әні,
Нұрланып қала тұрса арудай,
Ырғалып іргесінде дән сабағы.
Кешегі батырындай ертегінің

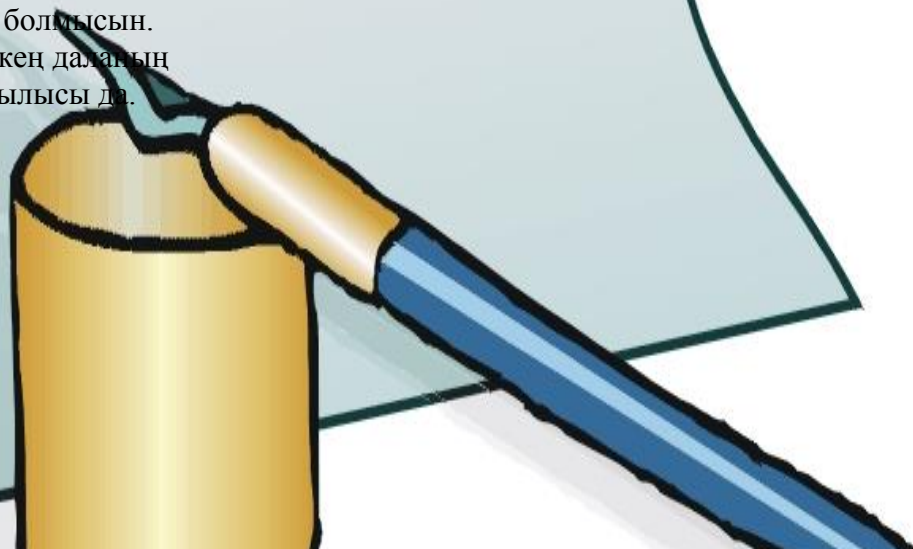
Қызығын қыруар істің-қран кірсін
Қызығын қыз бен жігіт ұранға, ерсін
Сомдалған сом тұлғалы әр қабырға,
Қомданған қия шыңға қыран дерсің

Өзінді тудырған соң ғасыр дана,
Балаймын алтынға да, асылға да.
Жиегі көк жусанмен көмкерілген,
Көркейген көркем, сәнді жасыл қала.

Тып-тыныш өте алмайды мұндағы әр күн
Дейді дос: анда бардым, мында бардым.
Ақыры осы арадан тұрақ тауып,
Тарихын жасадым мен тың даланың.

Жалыны жастығымның жарасады
Дабылы Талай белден әрі асады.
Халықтың қазынасы айналар күн,
Алыптың алда әлі болашағы.

Әр беріп сән-салтанат, тұрмысын,
Бар көрік, бар табиғат болмысын.
Қыраны көкшарлаған кең даланың
Өседі көкке қарай құрылысы да.

МОЛДАТАЙ ЖАПАРОВ

Зерделеп ашсаң тарихтың терең қатпарын,
Бабалар бізге ғасырдан көне қатқан үн.
Білесің сонда әулие-әмби Торғайда,
Күмісбай, Құтан, Құлымбеттердің жатқанын.

Ел болам десең ұлағат болсын ісінде,
Ұрпағың өссін бас иіп ұлы мүсінге.
Ахаңның жерін, Жақаңның жерін аялап,
Тарихтың беті -Торғайдың туын түсірме!

Сыйлаған саған азаттық күннің ақ таңын,
Хан Нияз, Сардар –мәңгілік айтар мақтаның.
Қорғсын тауда, ұмытпа, қия жондарда,
Өшпеген әлі Кейкінің ізі жатқанын!

Ұлылар туып, ұлылар ұшқан мекенің,
Бейішке бермес, Торғайдың қарыс етегің.
Ұмытпа, жаным, Сәт, Құтжан жырлап кешегі,
Дарабоз шапқан Нұрқанның елі екенін.

Нарыққа қарық күйттемей бастың қу қамын.
Жоғары ұста тектілеріңнің туларын!
Ұмытпа, жаным, Торғайдың торғын белінде.
Ғафу мен Сырбай, Ақан мен Сәбит туғанын!

Сағым жылдарда санаңдақалған кешегі,
Бедерлі күндердің белгісі қайтіп өшеді.
Аздырып алса «елім» - деп жүрген ерге сын,
Өзбекәлі мен Еркіндер жүрген көшені.

Шалқысын асқақ үзілмей көкке арман ән,
Толқысын Торғай, тасысын түсей арнадан.
Қиуы қашқан кешегі қиын жылдарда
Дәстүрді бұзба Жомарттай ұлын жалғаған!

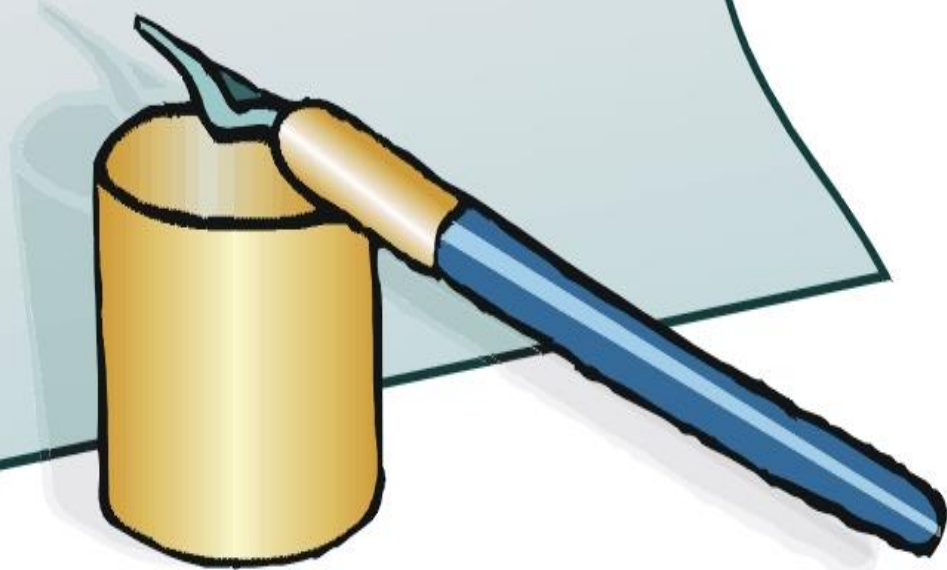

Қолтығы сая, қойнауы толған несібе,
Адамы аңыз-ғасырдың ерген көшіне.
Арқалық деген – Алаштың алтын алқасы,
Алланың өзі Арқаның таққан төсіне.

Арқалық деген – Арқада туған ұлы есім,
Қастерлемесең, қадірін қашан білесің?
Елжанды ұлдар – Қайрат пен Абай секілді,
Қайта өрлеуіне қаланың қосқан үлесін.
Осында өткен бозбала сенің шақтарың,
Осында еді-ау бойжетіп, сырға таққаның
Арманмен сүйіп, арала дағы аяла,
Күн көзін құшқан бейкүнә гүлзар бақтарың!

Арала таңмен тізілген қайың-терегін,
Өркендеп өсіп, биікке созған желегін,
Қалаңа туған сүйіспеншілігің емес пе,
Көркемдік үшін көңілден бөліп берерің.

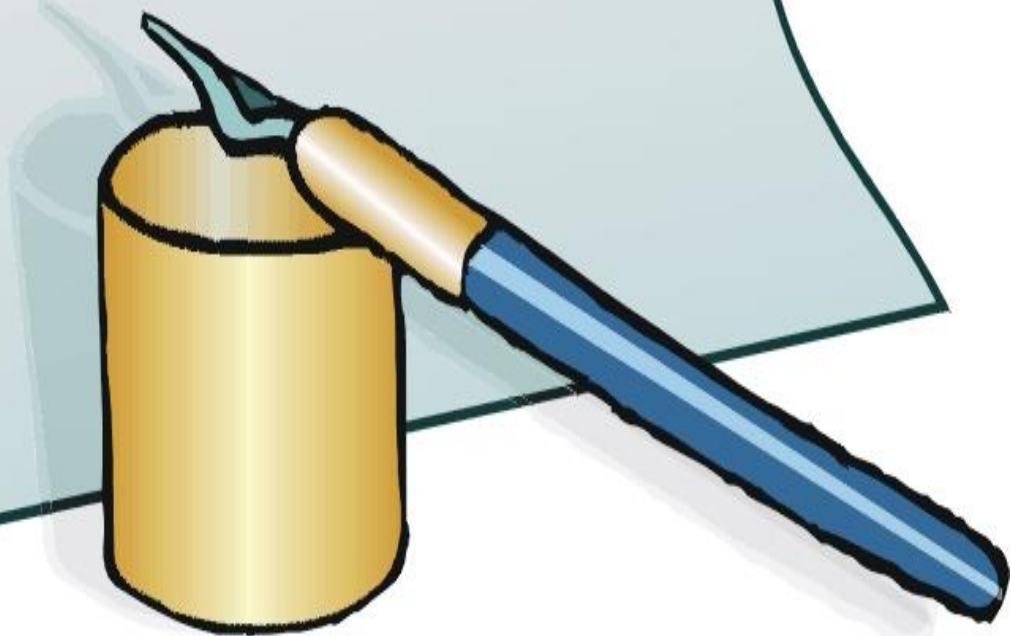
Арқалық деген – Арқада туғған ұлы есім,
Махабатың мен намысын қосар үлесің.
Алшандай басып, «перзентімін» деп Торғайдың,
Кеуденді керіп көшеде сен де жүресің.

МЫРЗАҒАЛИ АНДОСОВ

Арқалық

Араласаң Арқалықтың көшелерін ертемен,
Қағады кеп көңілімнің терезесін ерке өлең
Ақындардың жүрегіндегі мөлдір тұнық аспаны
Әр көшесі бір жолындай көлемі үлкен дастанның
Көңілімің кірі болса тазартады самалы,
Шеттерінен жүзі жылы, жомарт келер адамы.
Жұтқан сайын семіресің бал секілді ауасын.
Ауадан ба, самалдан ба бір рахат табасың
Әр кісіді асығыс бар бастағанша жұмысын,
Соған қарап ұлы өмірдің сезінесін тынысын.
Қала алмаған жұмыссыз тек бала болып енді үйде,
Бақшаға алып бара жатыр бүлдіршінін жеңгей де.
Бірге туған ағасындай сезе ме екен кім білсін,
Бір ғажабы саған қарай талпынды бүлдіршін,
Қартты дағы, жігітті де алаң еткен, ойла?
Қасын керіп, күле қарап өте шығар бойжеткен.
Жігіттерін көргенінде бұлшық еті сом білек,
Сезім толы көңіліңе құйылады соны леп.
Мөлдір сезім рақаттана, ләззатына қанасың
Қала емес бұл бейне десе, оған тағы нанасың.

ӘБЖАН ӘБІЛТАЕВ

Арқалық

«Қызылқозы» кезінде бір келгенмін
Қойдай жуас қалпында бір көргенмін.
Естуші едім атыңды анда-санда,
Әңгімешіл аузынан үлкендедің
Маңдайына жұлдыз бп туған елдің
Қойнауынан кен шықты құба белдің
Арқа аспанын арқалап Алатаудай
Аз-ақ жылда асқақтап шыға келдің
Ақиқаттан аңызға айналмаған,
Қүдіретіне адамның қайран қалам,
Болашағың елестеп бақыттымын,
Жаңа ғана желегін жайған қалам!
Табысыңа таңданам, бек қуанам,
Жүрекке жыр, жаныма екпін алам
Ұйрат-бұйрат қоршаған кең тауларың
Отан деген анаға табыс етті,
Уақыт аршып алды да өз қолымен
Қүдіретіне заманның күдік қалмай,
Ұлылығын адамның шын ұққандай
Ашық аспан астында асқақ тұрсын,
Ер еңбекте шыңалып шыныққандай,
Бірде сарай салынып, бірде мектеп,
Дабылымен еңбектің күндер өтпек
Аспанменен таласып асқақ тұлғаң,
Күннен күнге барасың күнге беттеп,
Сенің кәусар ауаңды жұтқан сайын
Кіндік кесіп, кір жуған жұртты аңсаймын
Тым биікке ұмылып кілең бүгін
Бір биікке ту тігіп шыққан сайын

ТОҚТАРБАЙ БАЙҒАБЫЛОВ

Көшеңе күлкі толсын сыңғырлаған

Көзінің ағы менен қарасындай,
Өркімге атамекен анасындай,
Торғайы шырылдаған көкке ілініп
Жер бар ма Сарыарқаның даласындай

Кең далам сағым буып бұлдыраған,
Мен сені түсімде де жыр қыла алам
Келеді түзде жүрсем мұрыныма,
Иісі жусанының бұрқыраған.

Аруы - дарқан өлке Арқалығым,
Отырам қала тізгін тарта бүгін.
Біреуге жас, өзіме бас қаласың,
Жырыммен тағам саған алқа бұрым.

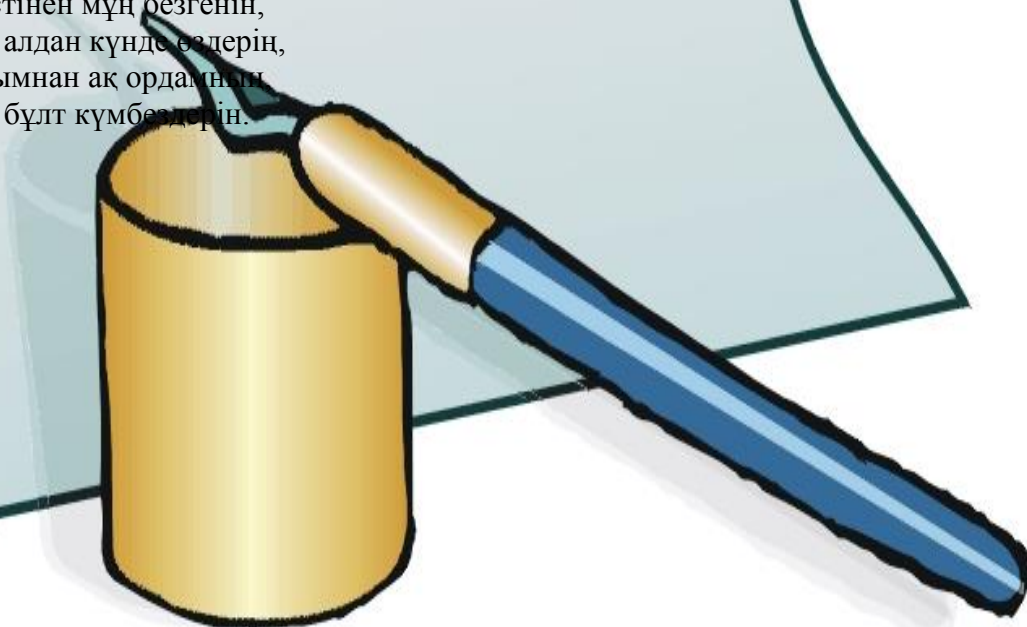
Жасқанбай қиындықтан аттандадым,
Кәрлі қыс шуақ еттім ақпандарын.
Жаныма сарқылмайтын қуат берер,
Ататын армандай боп ақ таңдарың,

Жайылған шар тарапқа жаңалығың,
Жаңғырып өткелдерің, даналығың,
Мүшелге отыз жеті толып бүгін,
Өтізген құтты болсын қала күнің.

Ән – жырдың Арқалығым ақ бұлағы,
Көзі ашылып аспанға атқылады.
Жарасқан күлкілері, әзілері
Талай-талай мыңдардың бақ-тұрағы.

Қанатты қазынасы бар бұл күнде әлгі,
Қаламды күндер бүгін жыр қылмайды.
Достықтың, жарастықтың сырын шертіп.
Күміс әуен көшемде сыңғырлайды.

Қалаймын жер үстінен мұң безгенін,
Шығындар күліп алдан күнде өздерің,
Жел ескен айдарымнан ақ ордамның
Аймаласын ақша бұлт күмбездерің.

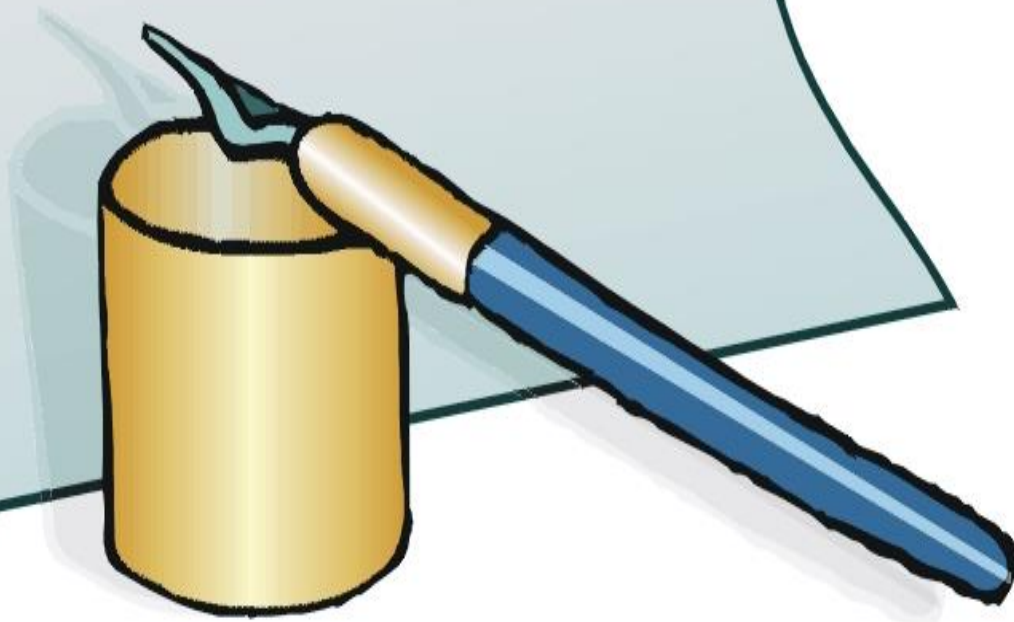
ҚУАНЫШБАЙ ҚАЗЫМБЕК

Арқалығым – ақ таңым

Арқалығым ақ таңым,
Сенің кенің мақтаным
Әнге қоссам атыңды,
Жадырайды жас жаным.

Көсілген Арқада,
Атағы бар қала.
Алда да жақсы атың,
Жайылсын баршаға.

Жазатын дастаным,
Сенің алға басқаның
Сол үшін де шырқалсын,
Өзіңе арнап жақсы әнім.

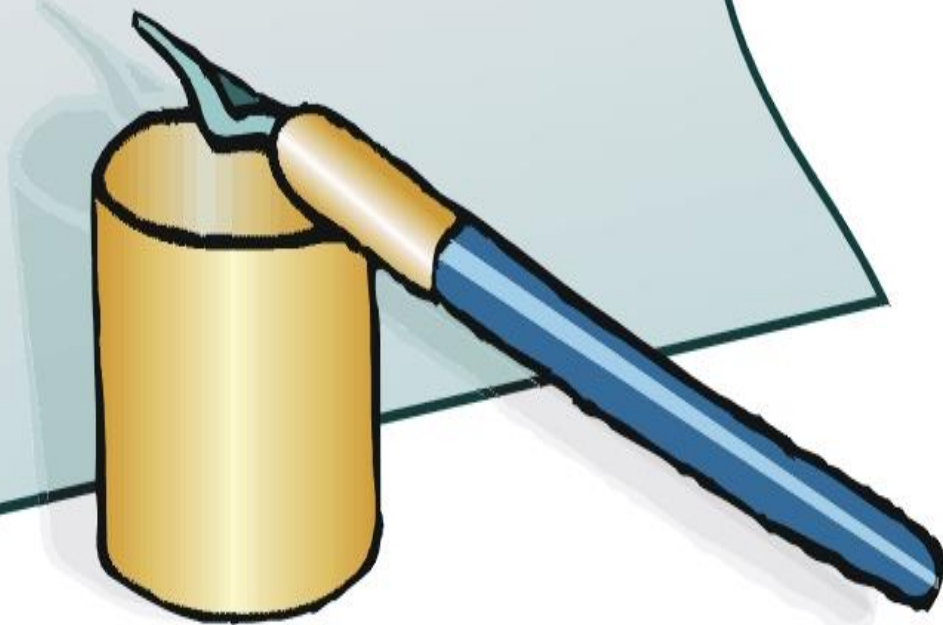
ИНДИРА ҚАЗЫМБЕК

Арқалығым

Арқалығым, айдынды атырабым,
Алыс кетсем қол бұлғап шақыратын.
Туған елдің байлығын бақ-дәулетін,
Жырлауға мен бәріңді шақырамын,

Арқалығым, сен менің сағым әнім,
Кетсем шалғай өзінді сағынамын.
Қадірлісің мен үшін туған өлке,
Құдіретіңе сондықтан табынамын.

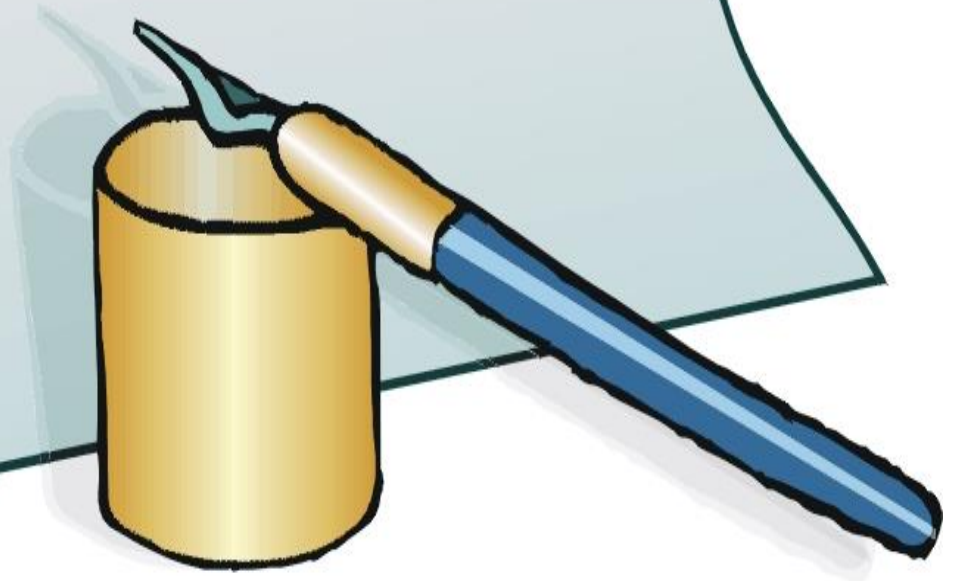
Арқалығым, сен менің жалын әнім,
Сенде жүрсем түспейді жаныма мұң.
Сен мен үшін әйгілі гүлзар бақсың,
Ал, мен сенің кішкене жапырағың.

ҚҰЛАНБАЙ КӨПШЕВ

Арқалық

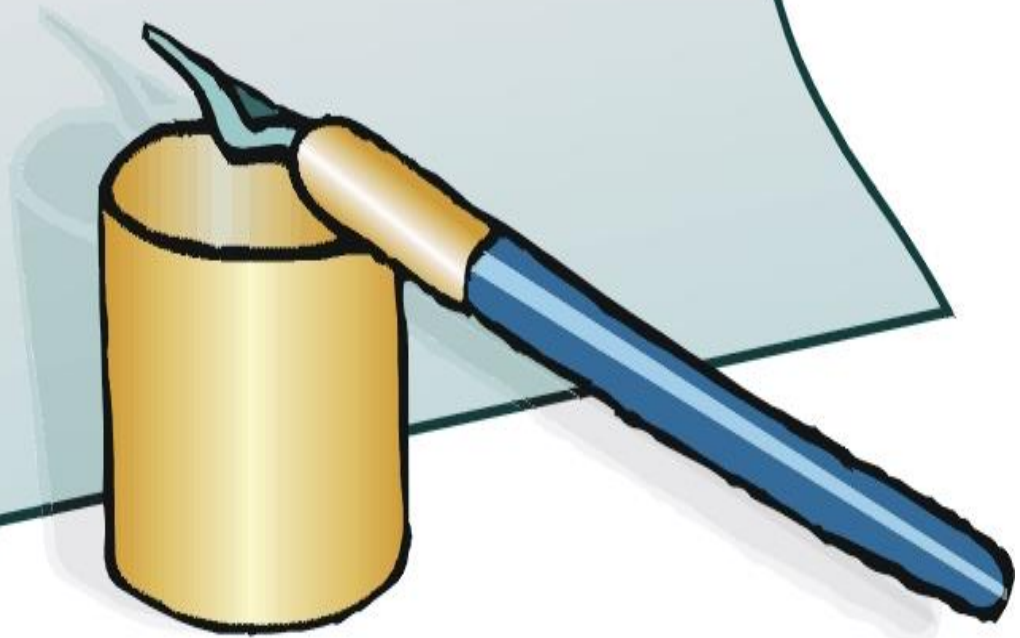
Жас қала, ел перзенті Арқадағы,
Бөбектің бүгін сенде бар қадамы.
Талпынтып ұлы Анаң еркелетіп.
Ардақтап әлпештеді, арқалады.
Сол бала сенсің бүгін, Арқалығым,
Қуантар жас баладай бар қылығың,
Кесіпті тұсауынды біздің уақыт.
Жетсін деп, қаз-қаз басып, жарқын күнің,
Жас шыбық көшеңдегі тұрған өсіп.
Өрісі ертеңінің, тұрған несіп,
Өз қызым Қарлығаштай мың бұралып.
Твисті тұр ғой билеп ырғала есіп,
Тұлғаңнан көрсек ертең марқаюды,
Құйған алтын, күміс алқаларды.
Маңынан көрсек теңіз, шалқарыңды,
Дүрлеткен толқынымен нар қаланы.

ӘНЕП ЗӘКӘРИЯ

Армысың, ару қалам, Арқалығым!

Армысың, ару қалам, Арқалығым,
Көп менің саған қарыз арқа жүгім.
Сағынып ата жұртқа жеткенімде,
Сен едің қабыл алған елден бұрын.
Мен емес қамқорлыққа қарар қырын,
Көңілдің көкейдегі айтсам сырын.
Жақсылық бақытымды сенен таптым,
Айтатын рахмет бар ғой ырым.
Алты жыл көрмегелі көктем өтті,
Сан қазақ сенен безіп келмей кетті.
Көрген соң менде оралмай кетіп едім,
күйреген зәулім үй мен көк теректі.
Айналып алты жылда келдім тағы,
Аумалы төкпелі ғой адам бағы.
Көз салып келген бойда байқап едім,
Көшелер жанданыпты жанып шамы.
Оңалар орнында бар деген бабам,
Меккеден сенің артық маған бағаң,
Көрген соң қайта түлеп жатқаныңды,
Қолыма қуаныштан алдым қалам.
Біліп ап сеннен ұшты төрт түлегім,
Жасарып содан міне, мен түледім.
Жасай бер, гүлдене бер, Арқалығым,
Міне, осы саған бата – ақ тілегім.

Болат Молдашұлы

Арайлы АРҚАЛЫҚ!

Арайланған аппақ таңдар шуақты,
Күн көзінен төгіп тұр ғой шуақты.
Арқалығым! «Арқалықтай батырым»,
Елім саған өзіңе ауыр жүк артты.

Астана да, бас қала да ұнайды,
Сүтке тойға жас нәресте жылайма.
Жастық шақтан жанарыңа жас келді
Көп қой әлі қуанышың мұңайма.

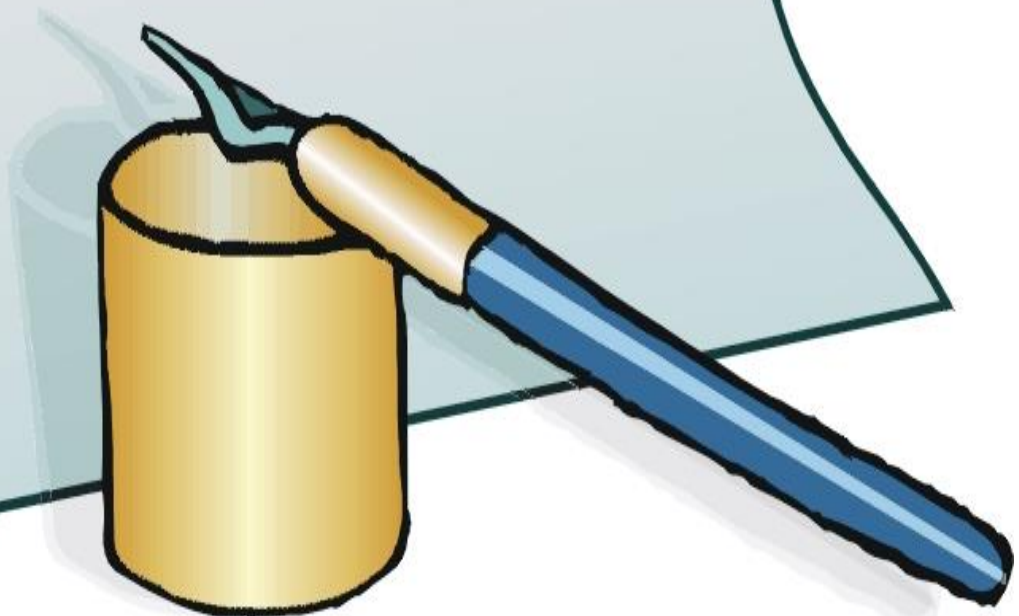
Атың қалды «ТОРҒАЙ» атты әлемге,
Мұқалмайсың, жұқармайсың сенем де.
Топырағыңа бас иетін жандарға,
Қарашаның қаздарынан сәлем де.

Қарт баладай мұңайып жүр терегің,
Әжелердей қайын менен ененің.
Өткендерге өртенеді өзегім,
Бірақ, бірақ мен өзіңе сенемін.
Арқалығым арайланған ақ таңда,
Ақ тілекпен көшеңде мен келемін.

Шәміл Мұхамбетжанов

Арқалық

Түлеп ұшса бір қыран,
Егер туған елімде,
Әнге қосам жыр қылам,
Шаттығым деп менің де,
Батыр шықса бұл елден,
Тұрам қалай толғанбай,
Шалқып, тасып жүрем мен,
Өзім батыр болғандай,
Арқалықта жаңадан,
Бітсе үлкен құрылыс,
Дән разы жан оған,
Мен үшін зор құбылыс.
Естіп атақ, табысын,
Қуанышқа кенелдім,
Атар жаңа таңы үшін.
Жырлап тағы жөнелдім.
Мен шаттыққа кенедім,
Тұра алмадым мақтанбай.
Сән сарайын сол елдің
Өзім салып жатқандай.

ОМАРБЕК ОРЫНБЕКҰЛЫ

Арқалығым – Ардақтым!

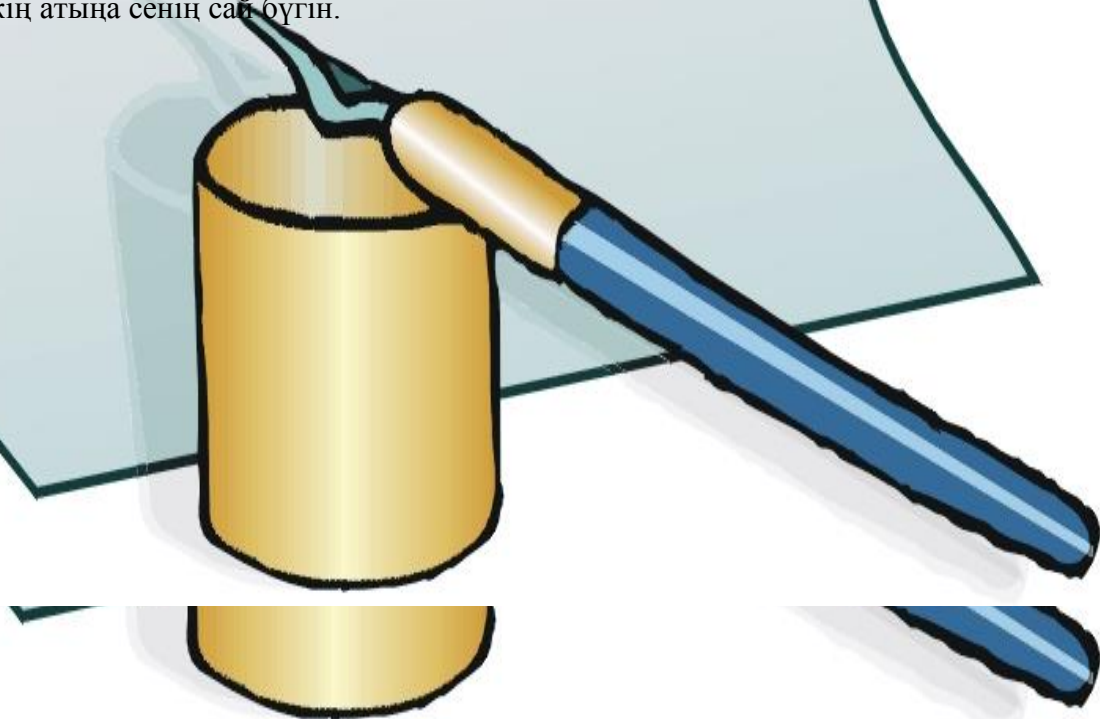
Арқалығым!
Арқалығым – айбыным,
Қандай еді құлын кезің, тай күнің,
Енді ғана қанат жайған жас қала.
Қалай сені басты кеше қайғы – мұң.

Арқалығым!
Арқалығым – асылым,
Көз алдымда өркендедің тасыдың,
Жалғастырып Есіл менен Торғайды.
Алшысынан тұрды – ай түсіп асығың,

Арқалығым!
Арқалығым – көктемім,
Туған жермен жалғастырған өткелім.
Еңсеңді көтер, болашақа бой түзе,
Жар сала айтып құлдыраудың өткенін.

Арқалығым!
Арқалығым – ырысым,
Ашылғандай бағың бүгін тынысың.
Таланың шығар, өмір өзі әкелді,
Іскер жанды, басшының нағыз дұрысын.

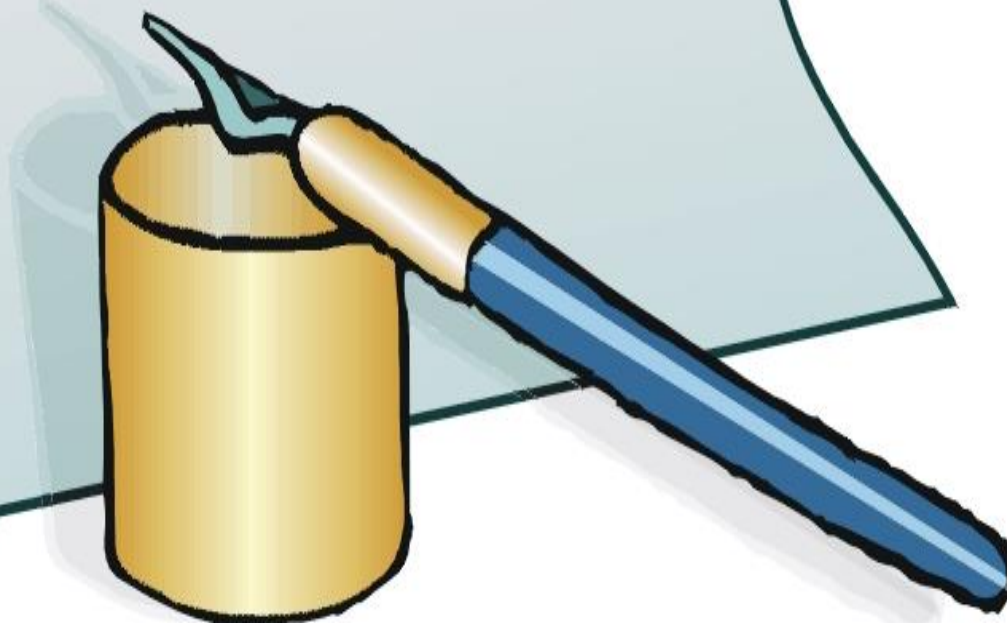
Арқалығым!
Арқалығым – Отаным,
Шабытты шаққа толы болсын ай – күнің,
Қымсынбай ақ көрсетесіз келгенге.
Ажар – көркің атыңа сенің сай бүгін.

ӘЛПИЯ ОРМАНШИНА

Арқалығым менін

Арқалығым арайлым,
Мақтан тұтар тірегім.
Жыл көрмесем аңсаймын,
Сағынып сені жүремін.
Бой көтерген сыланып,
Қаланың сен де бірі едің.
Қиян іс түсіп басыңа,
Кетті ғой бір кез реңін.
Жетім қалған баладай,
Күйің кетіп жүдедің.
Қайыспай қарсы тұрды ғой,
Тастамай сені пір елің.
Ес жиып еңсе көтердің,
Оны да жақсы білемін.
Торғайдай кең даламның,
Сәулеті болып жасарып,
Жасай бер мәңгі тілегім.
Қандай күйде болсаң да,
Сүйемін сені Арқалық,
Елжіреп тұрып жүрегім.

ЖҰМАШ СОМЖҮРЕК

Жұлдызы Арқалықтың жанар тағы

Аққулар келді Арқалық айдынына,
Қызықты екен келдің қай байлығына?
Қуаныш сыйлады бір қала мынау,
Қалғанда көркінен бар айырылуға.

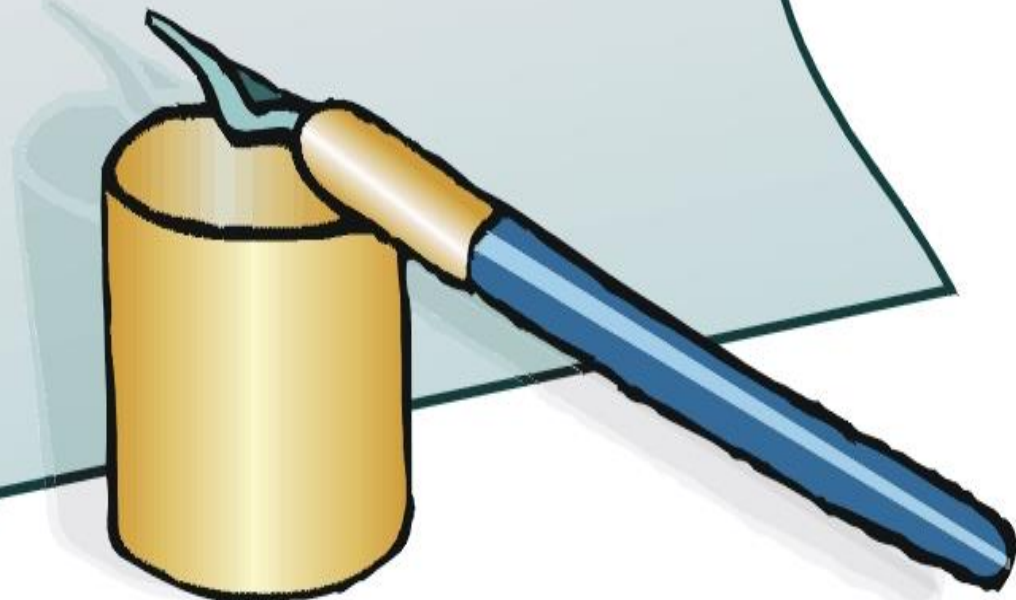
Қос аққуға қосылды тағы алтауы,
Ақынның осындай бағы артады,
Жақындаған жақсылық нышаны бұл,
Жұлдызы Арқалықтың жанар тағы

Міндетім – жаңалық пен жыр тарату,
Табиғат тылсымынан сыр тарату.
Сұқтанып тұрмын ғажап сұлулыққа,
Сегіз аққу соңында бір қарақу.

Көрініс тамаша бұл неткен ғажап!
Көз сұғын қадайды адам өткен қарап.
Күйге айналып, өріліп өлең болып,
Аққу жайлы аңыздар кеткен тарап.

Тыңдайтұғын сүйсініп халық қанбай,
Аққулар жыр тиегін ағытқандай,
Жүзген қалқып баяу маңғызданып,
Тектіліктің не екенін танытқандай.

Иілген нәзік сұлу мойны қандай!
Хас шебердің қолынан қойылғандай
Ақ арман, пәк сезімге бөленесің,
Арамдық, жамандықтар жойылғандай,

Изгіліктің лебі есіп келбетінен,
Сыр шертер тербетіліп көл бетінен.
Аққулар жақсылыққа үндей берер,
Жамандық жойылғанша жер бетінен.
Жолатпай жаман іске теріс көрер,
Жетелеп ізгі ойларға өріс берер,
Жамандық жойылғанша жер бетінен.

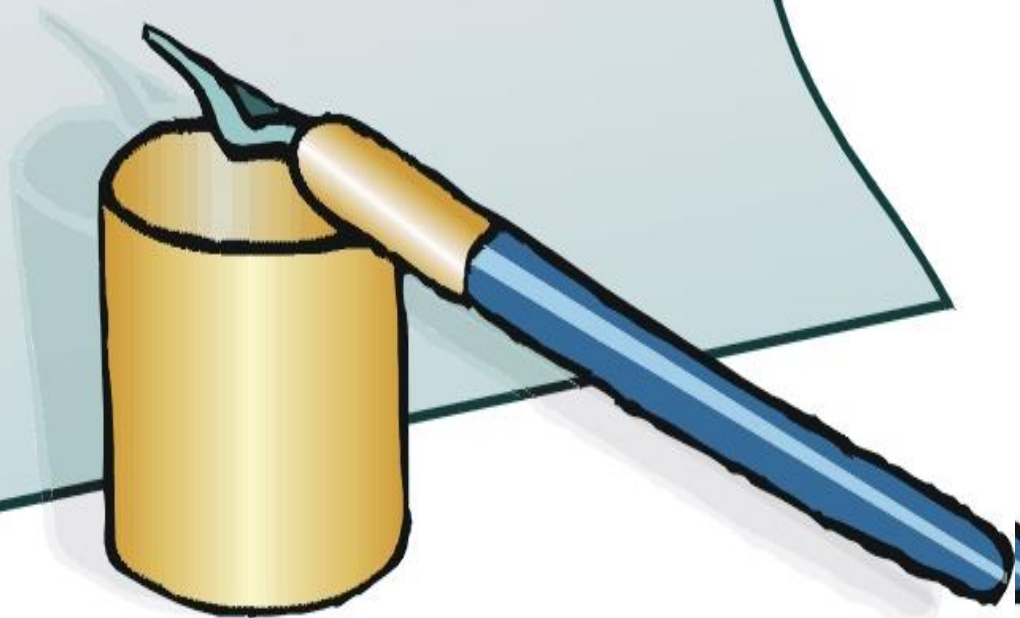
Жолатпай жаман іске теріс көрер,
Жетелеп ізгі ойларға өріс берер.
Оқ атып үркітпеңдер ей, адамдар,
Аққу деп жүргеніміз періштелер.

Дәл соған көзім жетті анық бүгін
Табиғат, көп сырыңа қанып тұрмын.
Жаратқан мендей мінсіз құс төресін,
Алланың құдіретін танып тұрмын.

Үміттен болмас біздер айрылуға,
Беріле бермейікші қайғы мұңға.
Болашағы қаланың болар жарқын,
Аққулар жүзген келіп айдынында.

Жұлдызы Арқалықтың жанар тағы,
Сөз жоқ, оны жаңа ерлер жаңартады.
«Сабыр түбі – сары алтын», тұрғындардың,
Тұрмыстары түзеліп, бағы артады.

Әумин!

НҰРЫМ ЫСҚАҚ

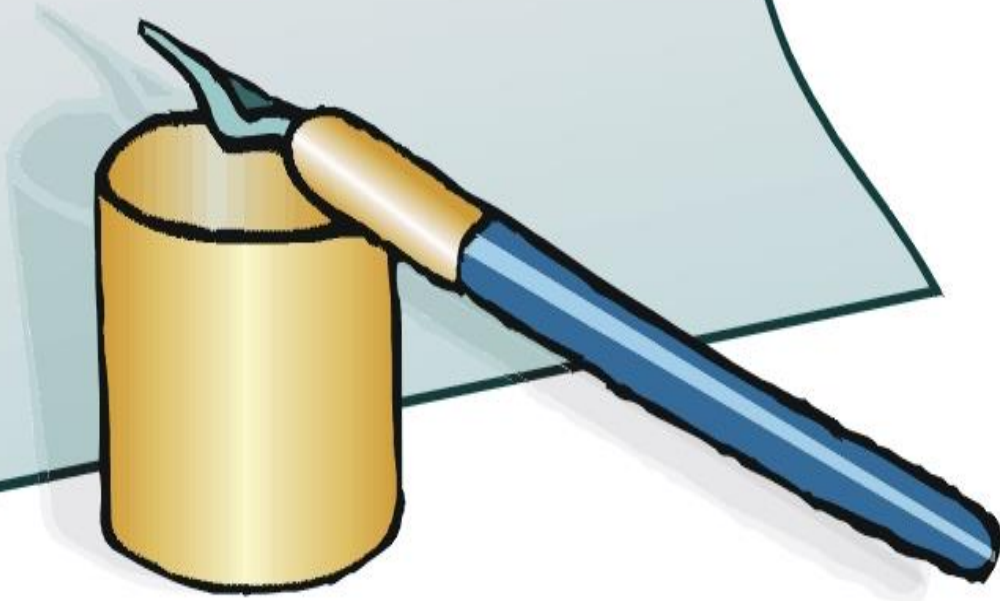
Көркейе бер, Арқалығым!

Қалаларың ешқайсысы саған жетпес,
Бұзылсаң да, жабылсаң да бағың кетпес.
Елін сүйген азаматтар аман болса,
Көре тұра Арқалықты төмен етпес.

Төмен етпес Арқалықты көріп тұрып,
Гүлдендірер, безендірер көрікті ғып.
Үміт күткен, тілек еккен сан жүрекке,
Сенімдерді ұялатар биік қылып.

Қыспағын да көрді ғой ел нарықтың,
Шыдады ғой мазағына жарықтың.
Үйде отырып тонған күндер бәрі ұмыт,
Жүздеріне қан жүгірді халықтың.

Алға басты, Арқалығым көтерілді,
Қиындықтар қайтып келмес, кетер енді.
Ел бастаған жақсы ағалар аман болса,
Арқалығым астанамыз болар енді.

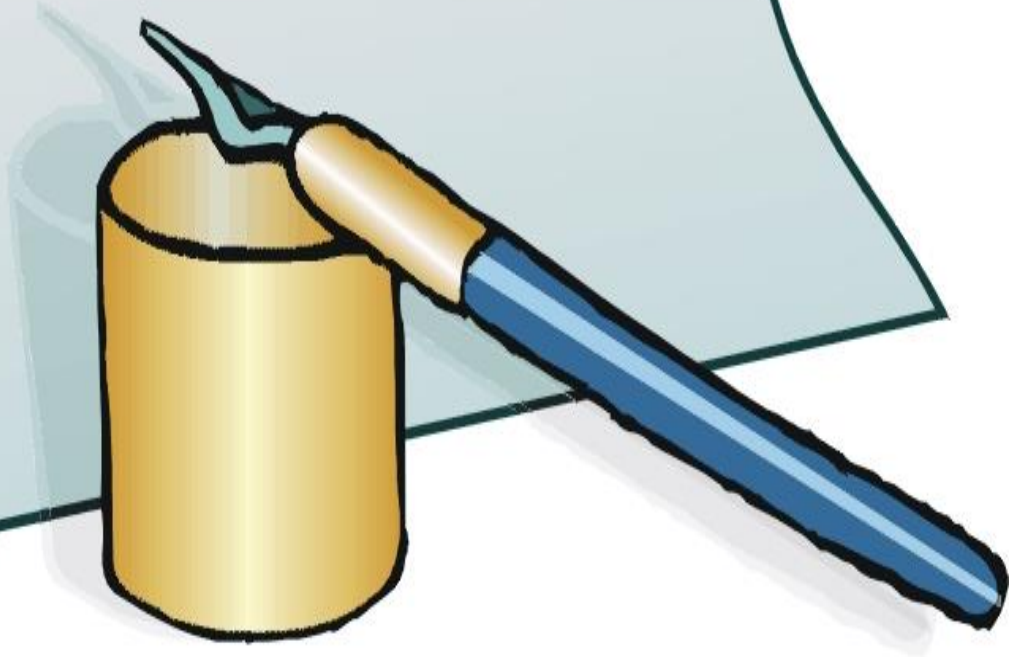
АЙГҮЛ ТҮЯҚОВА

Арқалығым, аяулы қалам!

Ақ таңы Арқалықтың атар енді,
Тағдырдың ащы дәмін тартқан еді.
Өсе бер, көркейе бер, жандана бер,
Сүйем сені, аяулы арқа жері.

Ақ тілеулі адамдар армандаған,
Келер күнге үмітпен алаңдаған.
Өзінде өтіп келеді балалығым,
Қаситті мекенім туған қалам.

Еңбек етіп білім ап күн кешеміз,
Қорғаны боп елімнің біз өсеміз.
Білім менен еңбекті қалқан қылып,
Арқалықтың ертеңі үшін күресеміз.

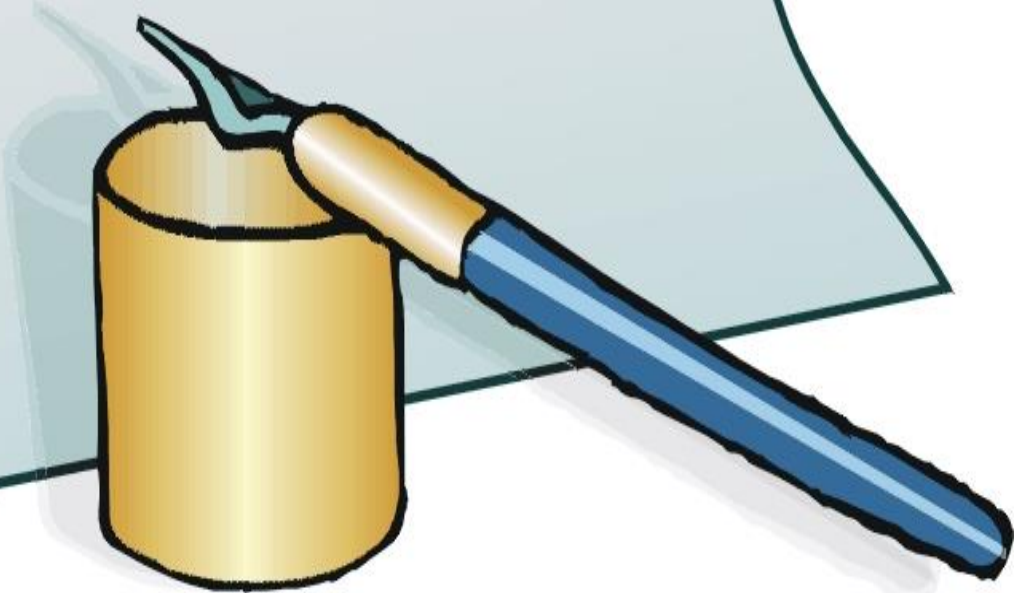

МАҚСҰТБЕК СҮЛЕЙМЕНҰЛЫ

Арқалық

Арман атты бал бұлақтан арна алып,
Күн боп күлген келешегің – Арқалық.
Алтын дәннен алда таққан кеудеңе,
Жұлдыздарың төсіндегі бар халық.

Іңкәр көңіл күміс күлкі аңсаған,
Сен деп жастық жауқазынды ән салам.
Ару қала астанасы арманның
Ғашық болмас қалай ғана жан саған.

АСҚАР САЯБАЙҰЛЫ

Торғай елі

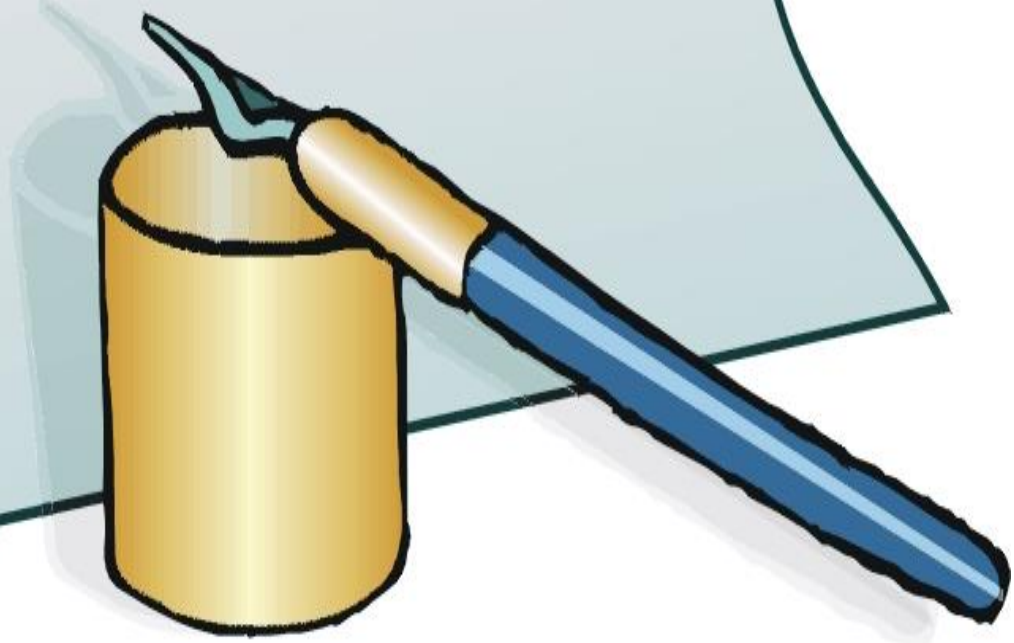
Сокқанда бораны мен қара дауыл,
Көміліп қар астында қалады ауыл.
Торғайдың қысы қатал болғанымен
Боп кеттік халқыменен аға бауыр.

Құлпырар жазда жайнап даласы бар,
Ер жүрек, дархан көңіл даласы бар.
Ата жұрт деп, біз аңсап келген кезде,
Қарсы алған Арқалықтай қаласы бар.

Есілдей шалқып аққан дариясы,
Үні бейне Шегенің дариясы,
Бес уақыт намаз оқып, қаза қылмай,
Сақтаған дінін, ділін қариясы.

Оза шабар жүйрігін баптай білген,
Қадірлеп жақсыларын мақтай білген.
300 жыл бодандықта азып тозбай,
Тілін, салтын, дәстүрін сақтай білген

Қырандар түлеп ұшқан даласынан,
Жастары білім алған қаласынан,
Көп мұнда жылы жүрек, жаны асыл жан,
Құт қоныс таптық солар арасынан.

ҒАФУ ҚАЙЫРБЕКОВ

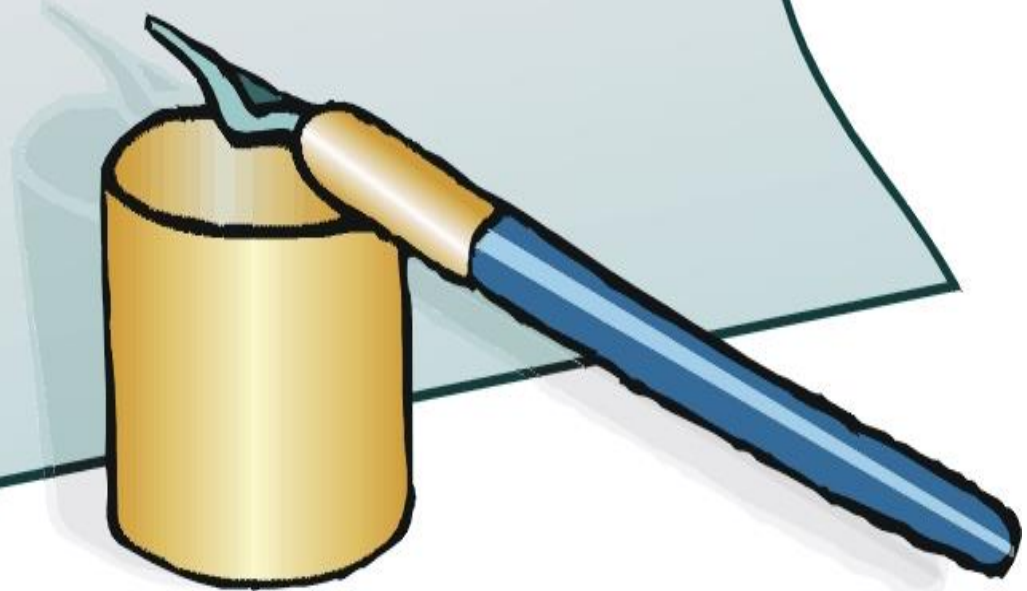
Арқалық, саған!

Арқалық, саған
Арналып сан ән,
Жосылар өлең жүлгедей,
Арқадан қонған
Өзіңе бір қорған
Барында олмас жыр кедей.

Қозғалар сенің атыңмен,
Туғанда бірге
Думанда бірге
Қызығың ортақ ақынмен,
Балалық борыш
Қасында зор іс
Қанатта жүріп жыр жазу

Жас иіс қалам
Жүрегім, жаным,
Хош иіс қалам
Денеде қаным
Бойыңды күнде нұрға жу

Мың көшең жарық
Боласың алып
Болашақ қандай болса кең
Әзірге салған
Байғазы саған
Өзінде туған осы өлең.

Сөзі: **ӘБЖАН ӘБІЛТАЕВ**
Әні: **ЖҰМАҒАЛИ ӨМІРБЕК**

Арқалығым Армысың!

Кең өлке төсі дария, етегі гүл,
Көгерткен көсегесін жетелі ұл.
Тегінде аты Торғай болғанымен,
Кілең бір қырандардың мекені бұл!

Қайырмасы

Дүбірден оянғанда алғаш далам,
Бұл жерде Аманкелді қол бастаған.
Бүгінде сол ерліктің жалғасындай,
Жапанға қала орнаттық жан баспаған.

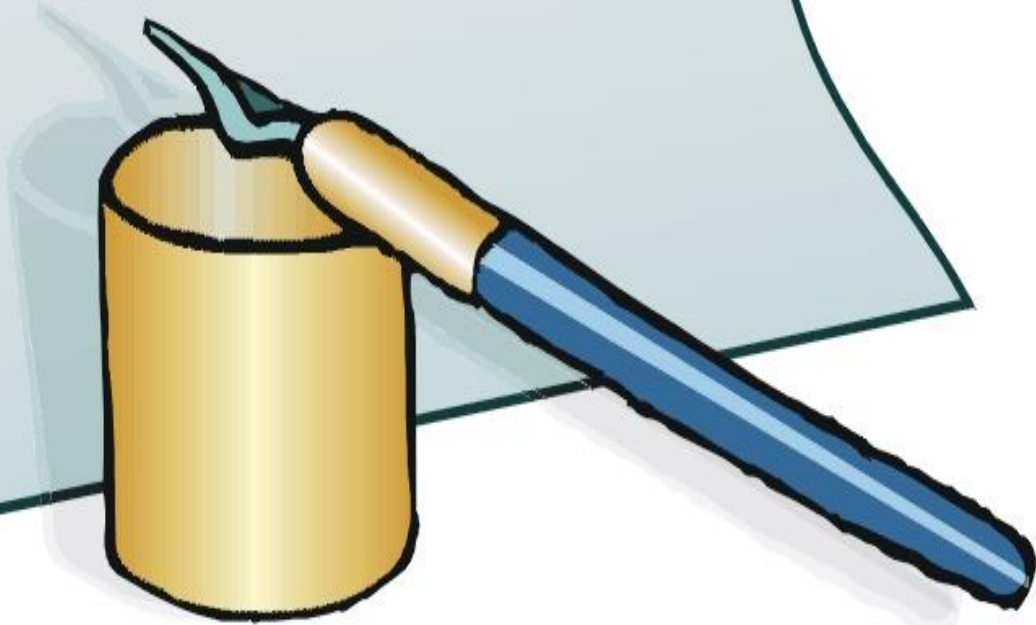
Қайырмасы

Сарғайып таң атқанда сары белден,
Қапталды қайыстырар малым өрген.
Самғап кеп Арқалыққа ғарышкерлер,
Сағынып көріседі қалың елмен.

Қайырмасы

Сәлем саған, Арқалық!
Күндей жайна, күлімде!
Көмейіңнен бал тамып,
Сөйле қазақ тілінде!

Арқалығым, Армысың!
Бұлбұл сайрап бағыңда,
Арқалап ел алғысын,
Алға батыл адымда!

Арқалық қаласының гимні

Әні: АМАНГЕЛДІ ДОСЖАНОВ

Сөзі: ҚОНЫСБАЙ ӘБІЛ

Арайлы алады әр таңын,
Асқарға қол созған дарханым.
Арқалық жасанып бой түзеген,
Арумысың Арқаның.

Қайырмасы:

Сеніммен ертеңге қарайды анық.
Бірлігі жарасқан бар халық.
Жасай бер жасарып, арайланып,
Аяулы Арқалығым!

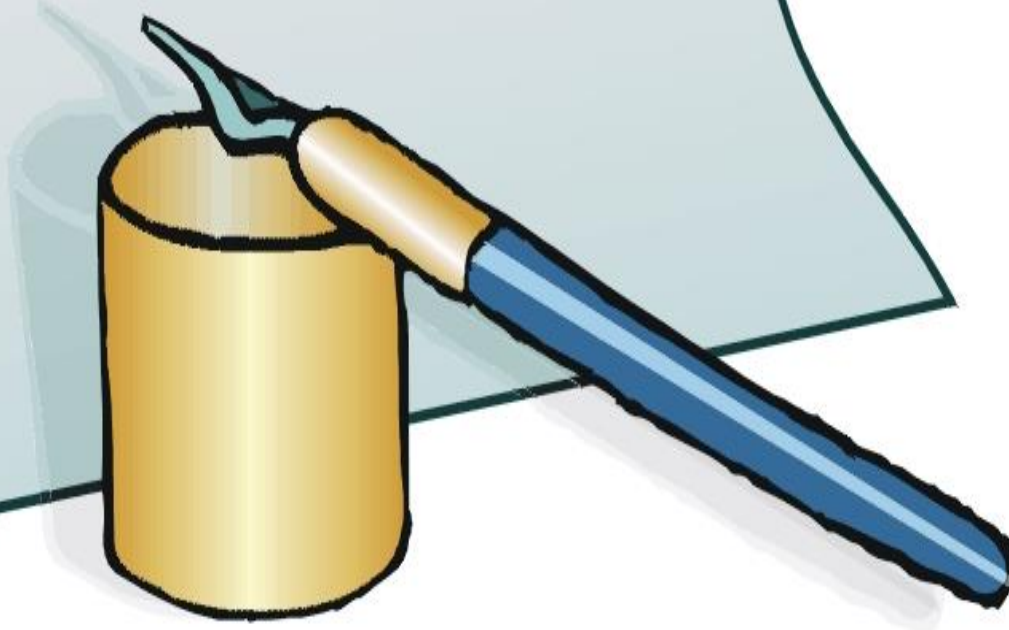
Ерлерім ғарышқа жол салған,
Өзіңе сағынып оралған.
Ахмет, Міржақып көшесінде,
Шешек атқан мол арман.

Қайырмасы:

Сеніммен ертеңге қарайды анық.
Бірлігі жарасқан бар халық.
Жасай бер жасарып, арайланып,
Аяулы Арқалығым!

Қырында қызғалдақ жайнаған,
Көсілген кең дала айналаң.
Келісті келбетің, туғанқалам,
Көркіне көз тоймаған

Қайырмасы:

Арқалығым менің!

Әні: **БАҚЫТЖАН СӘУЕКЕНОВ**

Сөзі: **ЛАЙЫҚ ТОҚАЙҰЛЫ**

Арқалық қаласы жастықтың,
Екпінді құрылыс жайнаған.
Ерлерім игеріп жерді тың,
Торғайдың даласы жайнаған.

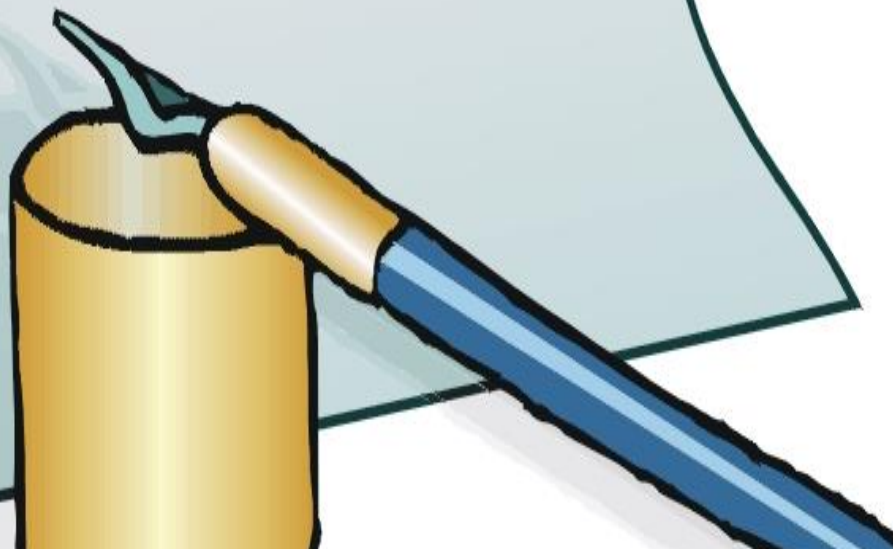
Қайырмасы:

Арқалығым менің,
Арқалығым менің
Алтын арай астанам.
Жастығымның бердім.
От – жалынын жас қалам,
Торғай алқабының,
Менің Арқалығым.

Арқалық – қаласы жастықтың,
Қойнауы қазына асыл тас.
Алқабы тербелген астықтың,
Малға бай дәулеті сарқылмас.

Қайырмасы

Арқалық – қаласы жастықтың,
Арқаның күн сүйген аруы,
Арнасы кенелген шаттықтың,
Өлеңмен ән – күйдің даруы.

Арқалық – жастықтың қаласы.

Әні: **ЕСКЕНДІР ХАСАНҒАЛИЕВ**
Сөзі: **ЛАЙЫҚ ТОҚАЙҰЛЫ**

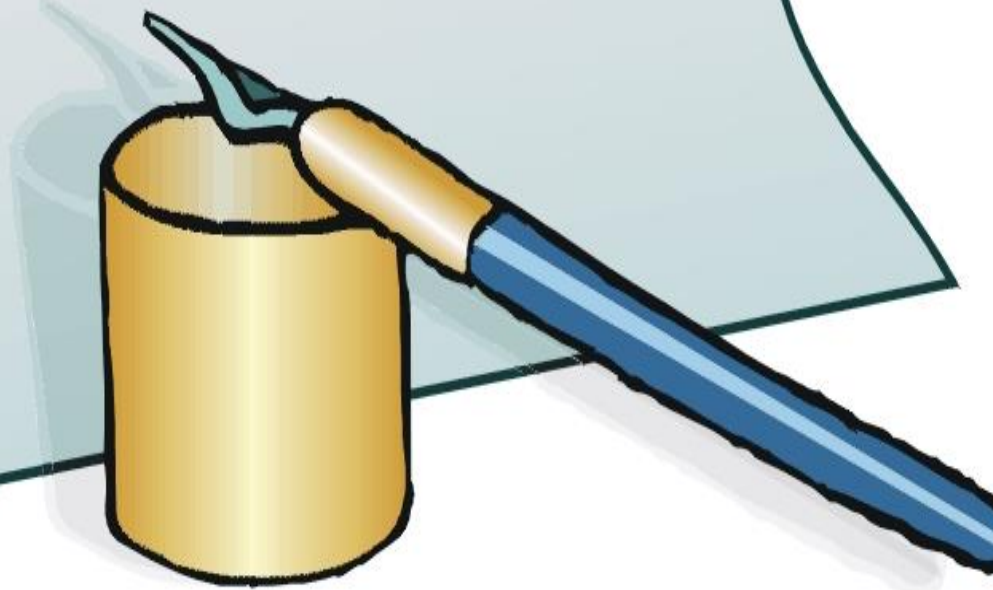
Арқалық – жастықтың қаласы,
Екпінді құрылыс қайнаған.
Толқыған Торғайдың даласы,
Ерлікпен, еңбекпен жайнаған.

Ғасырдан-ғасырға дабылдар,
Жомарттан жаралған жерлерің.
Айқара құшақпен қабылдар,
Ғарыштан оралған ерлерін.

Арқалық біздің жас қала,
Армандарға бастаған.
Арқалық біздің жас қала,
Армандарға бастаған.

Арқалық қаласы жастықтың,
Қойнауы – ән мен жыр кернеген,
Алқабы алтын дән астықтың,
Сәулеті, дәулеті өрлеген.

Арқалық қаласы жастықтың,
Арқаның күн сүйген аруы,
Арнасы кенелген шаттықтың,
Лаулаған жүректің жалыны.

Арайлы, Арқалығым!

Әні: ӘСЕТ БЕЙСЕУОВ

Сөзі: СЕРІК ТҰРҒЫНБЕКОВ

Торғайдың байлық тұнған дархан жері,
Аққу, қаз мекен еткен шалқар көлі.
Арқалық даласында бір қала бар,
Анамдай құшағына тартар мені.

Қайырмасы:

Бақыттың бастамасы,
Шаттықтың астанасы,
Арқаның жас қаласы.
Атыңа бас иемін
Астықтың даласы бұл
Жастықтың қаласы бұл
Арайланған, нұр таңым,
Ән жырым, жан гүлім
Арайлым Арқалығым.

Жайқалған жапырақтай жасыл белден
Тарихқа батыр берген, ақын берген
Ауылы Аманкелді, Әлібидің,
Халқының қамын ойлап жақын көрген.

Қайырмасы

Айнала ойын сауық атырабы,
Жалынды мол қызыққа батырады.
Арқалық алыс кетсем, ару қыздай,
Қол бұлғап қайта-қайта шақырады.

Әні: ШӘМШІ ҚАЛДАЯҚОВ

Сөзі: МҰХТАР ШАХАНОВ

Арқалықтың ақ таңы

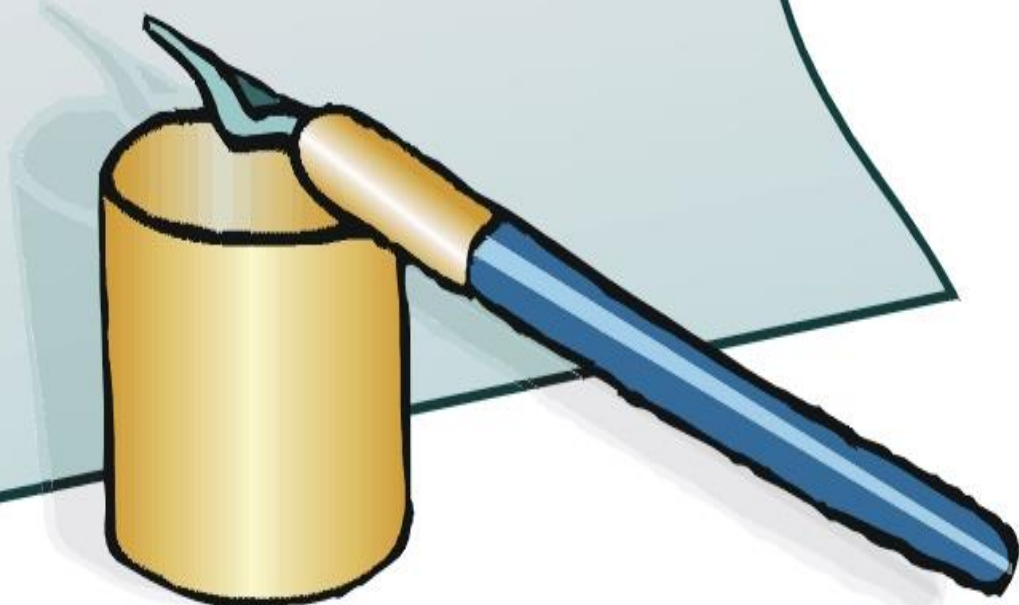
Жабырқап кетпе жаным,
Мен ертең аттанамын.
Жәудіреп от-жанарың,
Неліктен көп қарадың,

Қайырмасы:

Қара көзінен мөлдір,
Торғай даласын көрдім.
Кел, шаттығым менің,
Кел, бір болайық!

Арқаның ақ таңдайдай,
Көңілімнің таңы атқандай.
Тағдырым сәулем сені,
Мен үшін жаратқандай.

Қайырмасы:

Арқалығым

(Ақ шағала әнімен пародия)

САПАР ӘБІЛКӘКІМТЕГІ

Ақ шаңқан ақ қаламды,
Жан едім қия алмаған,
Мақтасам ұялмаған, Арқалығым.

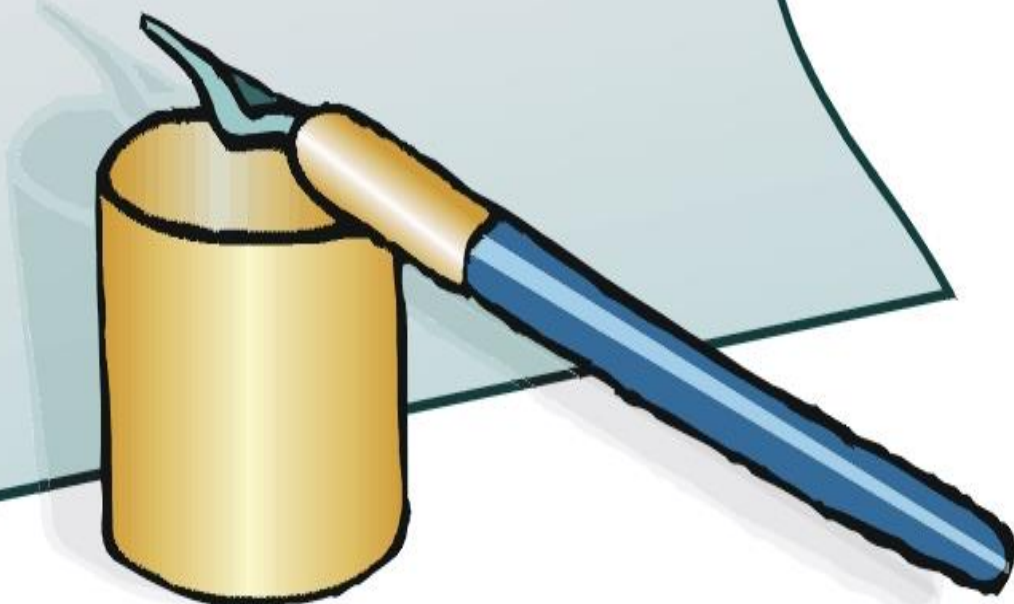
Түсіме жиі енеді,
Аңқиған ақ босаған,
Қаңырап көп босаған, Арқалығым.

Арқардай арқа ауарма ек,
Жұмыс жоқ босып жүрміз,
Сәтін бір тосып жүрміз, Арқалығым.

Өзінді өрге сүйер,
Еліңнен ер шықпады,
Өз көзін былшықтады, Арқалығым.

Көлдей көз жасыңды иіп,
Патшамыз құлақ асар,
Игілік көзін жасар, Арқалығым.

Бір құдай сәтін салып,
Бағың бір ашылар ма,
Шашу кеп шашылар ма, Арқалығым.

СЕРІК ТҰРҒЫНБЕКОВ

Түлейді Торғай қайтадан

Арқалық деген адыр бар,
Арығын аттап Арқалық,
Торғайдан тозды Торғайым,
Денемді тағы дерт алып,
Жүректі жаншып зор уайым.

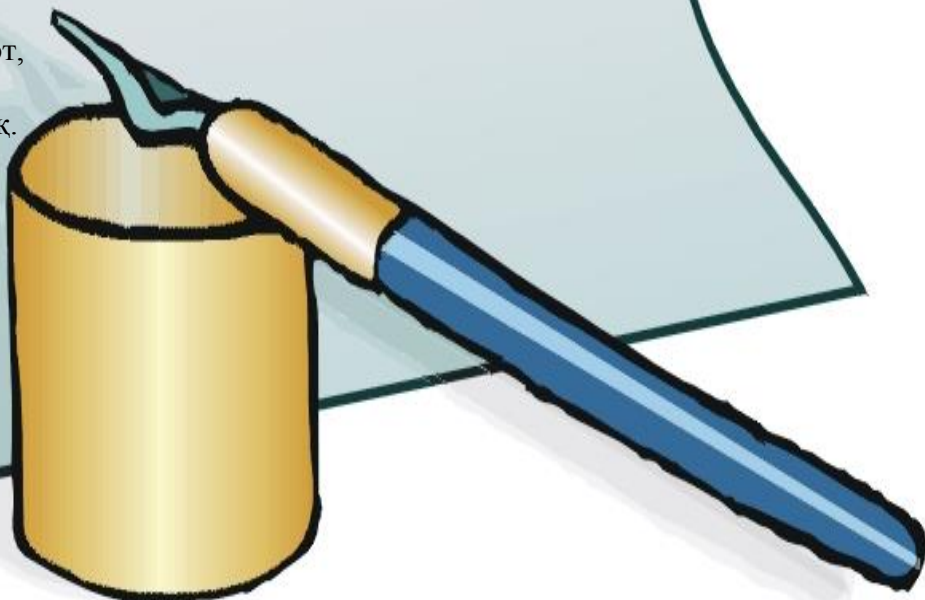
Қақайып қабырғалары,
Қаласы қалды қаңыраған.
Женің де жаным жаралы,
Тіледім жәрдем аңырап

Кейбіреу әне...
Қарын тоқ –
Қайтеді енді шалқымай,
Жылу жоқ,
Су жоқ,
Жарық жоқ –
Қапаста қалған халқым-ай!

Тарығып Торғай балалары,
Торға бір түскен тотыдай.
Әлі отыр жетпей қолдары,
Әліпті танып оқымай...

Жарымай киер киімге
Жарлығын күіп құдайдың.
Қауқарсыз қалған күйінде
Қаншаға енді шыдайды.

Жұмыс жоқ
Іс жоқ
Мұнда да –
Байқала бермес жанған от,
Құлазып қалған қу дала-
Бағатын тіпті, мал да жоқ.

Мұңлық та,
Зарлық – та осында,
Жібере кім бар, сәл демеп.
Ұрлық та,
Қарлық-осында.
Тыятын оны хал да жоқ.

Ырғалып ырыс толған шақ,
Күндерім қайда кешегі?!
Ғарышкерлердің жерді аңсап.
Жететін жері – осы еді.

Аң, құсын аулап бетімен,
Дем алған жері – осы еді.
Шенеуліктердің шетінен
Шен алған жері – осы еді.

Бәрі де кетті жалтарып,
Байлығын тиеп артып ап...
Тұрдың-ау, сонда
Арқалық-
Арнаңа сыймай арқырап!

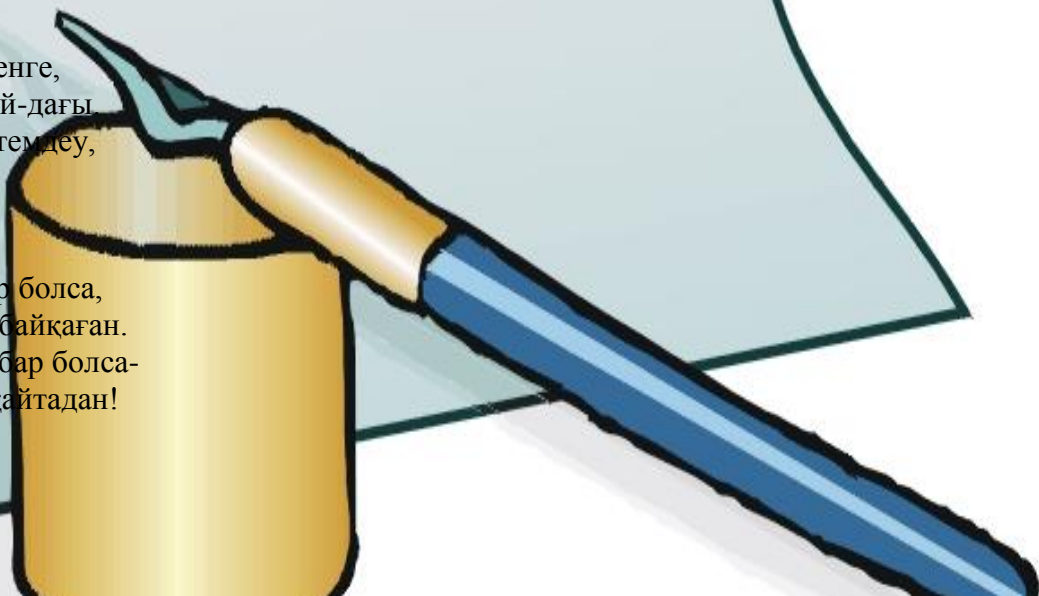
Әлде де таң бар арайлар,
Әлде де ән бар айтатын
Торғайға барып,
Талайлар-
Қыран боп кейін қайтатын!

Қалталы байлар талтаңдап,
Ол жақтан енді безіп жүр.
Соларға қарап,
Жаутаңдап-
Қол жайып алған кеің бұл.

Жанардың жасын сорғалап,
Бар жоқты жиып жер-көктен.
Өсіріп малды өрбітіп,
Егініңді егіп,
Еңбектен!

Өкіне берме өткенге,
Төбесі жақын той-дағы
Өкіметтен де өктемдеу,
Өзіңнің күші
Бойдағы!

Бір құдай өзі жар болса,
Көзіңнің жасын байқаған.
Намысты ұрпақ бар болса-
Түлейді Торғайқайтадан!

БОЛАТ МОЛДАШҰЛЫ

Айналайын Арқалық!

Керегі жоқ басқаны алтындасың.
Қасірет, қайғы өтсе де қалпындасың.
Кешегі маңыраған Қызылқозым,
Азбандай Арқалығым алпыстасың.

Тарихқа жазылып қалған сан дерегің,
Үміт бар, алда талай көгерерің.
Кешегі жаңа өскен тал шыбығың,
Бүгінде тамыр жайған бәйтерегің.

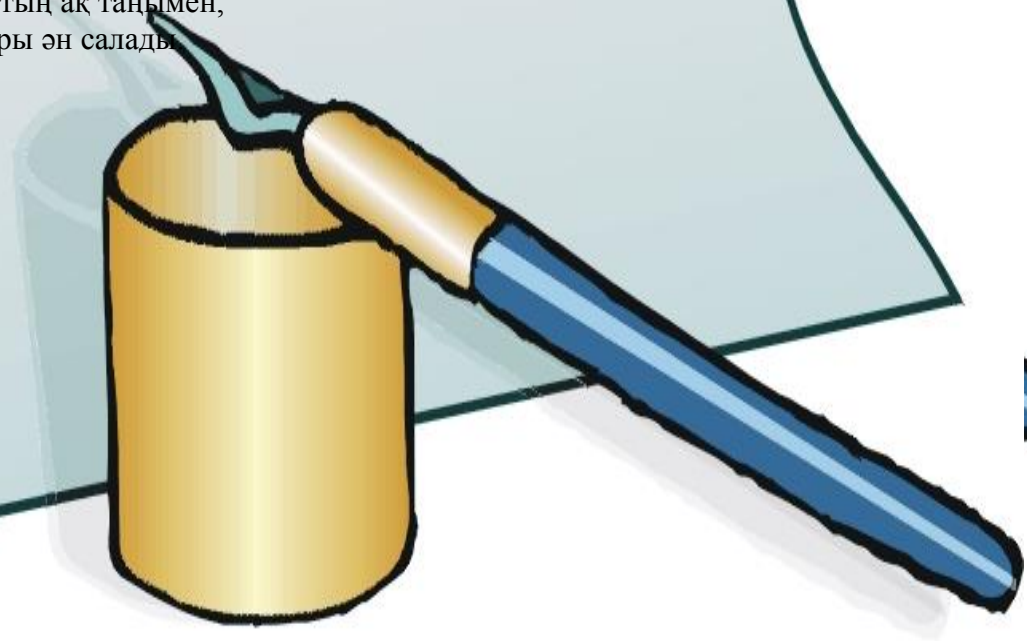
Үлкен жүкті көтерді ауырламай,
Әр ұлттың бірлігі бар бауырлардай.
Бокситтің тау – тау үйілген қызыл құмы,
Кәдімгі қызыл көйлекті арулардай.

Алтын дән, сары бидай даласы,
Бөленген қуанышқа айналасы.
Кешегі шырылдаған шақалағың,
Бүгінгі алыстағы ел ағасы.

Қайсарлық намыспенен қайрағаны,
Көңілдер көтеріліп жайланады.
Соқпақ жол, тас жол болып жарқыраған,
Ал тас жол темір жолға айналғаны.

Беу халқым қуаныштан сүйініп тұр,
Көре алмайтын көзсіздер күніп тұр.
Үйлері ақ тілекші ата анамдай,
Ақ қайын келініндей иіліп тұр.

Білінбейді халқының шаршағаны,
Таңданып табиғатым тамсанады.
Арайлы Арқалықтың ақ таңымен,
Поездың гудоктары ән салады.

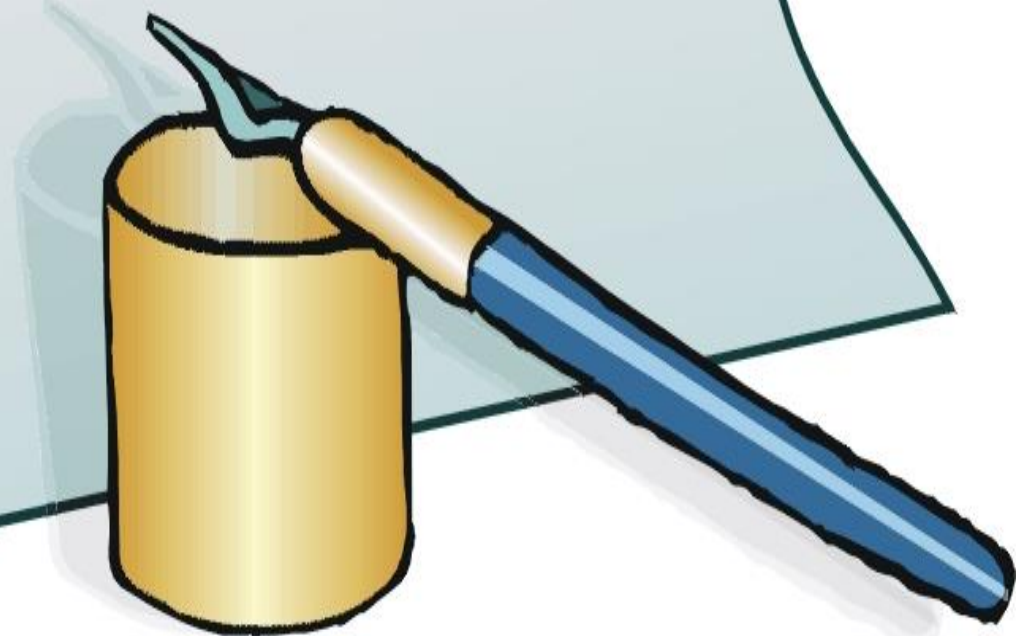
Көшесі жыр оқиды ақындардың,
Қалқанынан нұр шашар батырлардың.
Ат үстінде отырған Шақшақ Жәнібек,
Қысып қояр ат үстінде тақымдарың.

Су біріккен саябақтың сәні қандай,
Шырқаған ару қыздың әні қандай.
Сүйіншілеп ататын арайланып,
Па шіркін! Арқалықтың таңы қандай.

Ақ сақалды атаны тебіrentтің,
Ақ жаулықты ананы еміrentтің.
Арқалық бұлтсыз таза аспаныңда,
Тәуелсіздік көк туын желбіреттің.

Жоғалтпа жаздаппын ау асылымды,
Бәрі жұмбақ білмегенге жасырынды.
Арқалық құтты болсын асқар алпыс,
Тойлайық аман есен ғасырыңды.

Көркіне сағынышпен таңданайын,
Өзіңе кіндігімнен байланайын.
Құмыңды тұмардай аймалайын,
Айналайын Арқалық!

Арқалыққа арнау!

Алпыс жас Арқалыққа арқадағы.
Нұр шашып сәлемдескен таң шапағы.
Алғашқы атың сенің – Қызылқозы,
Баласы ақ селеулі шөптің бозы.

Жастардың қаласы тын кезіндегі,
Астығы байлығы мол өңірдегі.
Кешегі тал шыбықтар бой көтеріп,
Сағыныш сазды оятар сезімдегі.

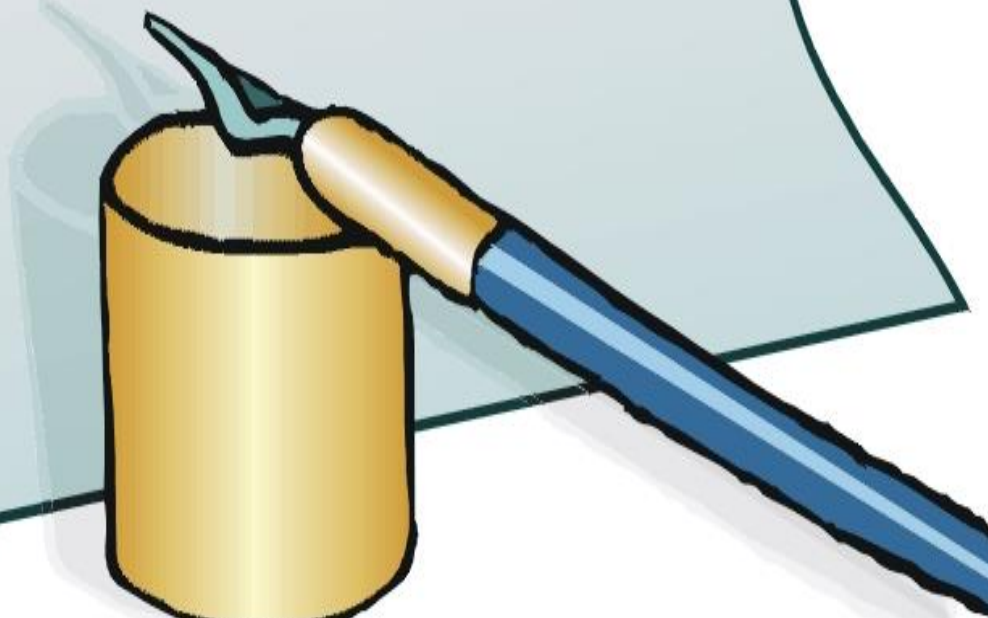
Ай аспан әлемінен оралғандар,
Ғарыш кеме тың төсіне қоналғандар.
Аттанып Арқалықтан мекеніне,
Музейдің көрмесінде сақталғандар.

Өзімнің шағын қалам, батыр қалам.
Туған жер сенде тудым- туған анам.
Көркейіп көшелерің болсын сәнді,
Арнасын ақын - жыршы әсем әнді.

Мереке мерей тойың құтты болсын!
Шаттықтың айдынында аққу қонсын.
Тақырау шайқағанда толқынымен,
Өркеуде қайспадың екпініңмен.

Құлазып қалтырадың құламадың.
Бас иіп еш бір көмек сұрамадың.
Тойлайық Арқалықты ел намысы,
Биыл да жаман емес мол табысы.

Көркейіп жайна қалам гүлге ораншы,
Ақ көңіл ақ тілегім мөлдір тамшы.

Әдебиеттер тізімі:

- Андосов, М. Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1996.-28 тамыз
- Әбілтаев, Ә. Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1974.-28 тамыз
- Әбілтаев, Ә. Арқалық бұрын осылай аталған [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1974.-14 тамыз
- Әбілкәкімтегі, С. Арқалығым... [Мәтін] : өлең // Қостанай таңы.-1999.-10 тамыз
- Байғабылов, Т. Көшеңе күлкі толсын сыңғырлаған [Мәтін]: өлең // Торғай таңы.-2004.-2 шілде
- Зәкәрия, Ә. Армысың ару қала Арқалығым; Жақсы қай қала [Мәтін] : өлең // Торғай.-2003.-1 тамыз
- Көпішев, Қ. Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1972.-25 октябрь
- Қабдырахманов, Түлегіңмін мен сенің [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1971.-1 тамыз
- Қазымбеков, Қ. Арқалығым ақ таңым [Мәтін] : өлең // Арқалық хабары.-2005.-25 ақпан
- Қайырбеков, Ғ. Достық [Мәтін] : өлең //Шығармалары. Екі томдық, Алматы :Жазушы,1998.Т2.-83б.
- Қайырбеков, Ғ. Арқалықтан сөйлеп тұрмыз [Мәтін] : өлең //Шығармалары. Екі томдық, Алматы :Жазушы,1998.Т2.-85б.
- Қайырбеков, Ғ. Арқалық саған [Мәтін] : өлең //Шығармалары. Екі томдық, Алматы :Жазушы,1998.Т2.-87б.
- Қайырбеков, Ғ. Арқалыққа сәлем [Мәтін] : өлең //Беласар. Екі томдық, Алматы :Жазушы,1978.Т2.-136б.
- Қайырбеков, Ғ. Арқалық алаңында [Мәтін] : өлең //Беласар. Екі томдық, Алматы :Жазушы,1978.Т2.-134б.
- Мәуленов, С. Арқалық [Мәтін] : өлең //Таңдамалы. Екі томдық. Алматы, Жазушы, 1972.Т1.-120б.
- Молдашұлы, Б. Арайлы Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай.-2004.-22 қазан
- Мұхамеджанов, Ш. Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1972.-1 мамыр
- Орманшина, Ә. Арқалығым менің [Мәтін] : өлең // Қостанай таңы.-2004.-3 тамыз
- Орынбекұлы, О. Арқалығым ардақтым [Мәтін] : өлең //Торғай.-2002.-25 қазан
- Саябайұлы, А. Торғай елі [Мәтін] : өлең // Торғай.-1998.-3 сәуір
- Сомжүрек, Ж. Жұлдызы Арқалықтың жанар тағы [Мәтін] : өлең //Торғай.-2000.-24 қараша
- Тоқайұлы, Л. Арқалық жастықтың қаласы [Мәтін] : өлең /әні: Ескендір Хасанғалиев // Жүрек жыры.-Алматы: Үш қиян, 2001.-129б.
- Тоқайұлы, Л. Арқалығым менің [Мәтін] : өлең /әні: Бақытжан Сәуекенов // Жүрек жыры.-Алматы: Үш қиян, 2001.-130б.
- Тұрғынбеков, С. Қанатты қазына [Мәтін] : өлең /әні: Әсет Бейсеуов // Бейсеуов Ә. Қайда да біргесің, туған ел: әндер: Алматы: Өнер, 1986.-25б., Тұрғынбеков С. Торғай толғаулары: Өлеңдер, поэма.-Алматы: Жазушы, 1981.-57б., Торғай таңы.-1972.-20 июнь
- Тұрғынбеков, С. Түлейді Торғай қайтадан [Мәтін] : өлең //Торғай.-2000.-7 шілде
- Тұяқова, А. Арқалығым, аяулы қалам! [Мәтін] : өлең //Арқалық хабары.-2005.-21 қазан
- Шаханов, М. Арқалықтың ақ таңы [Мәтін] : өлең /әні Шәмші Қалдаяқов //Қостанай таңы.-2002.-22 қазан.-5б.
- Ысқақ, Н. Көркейе бер, Арқалығым [Мәтін] : өлең // Торғай.-2002.-8 қараша
- Ысқақ, Б. Арқалық [Мәтін] : өлең // Торғай таңы.-1971.-20 қараша
- Жұмағали, Ә. Арқалығым армысың! [Мәтін] : өлең /әні: Жұмағали Өмірбек // Торғай.-2016.-2 қыркүйек.-3б.

Біздің кітапхананың мекен-жайы:
110300, Қостанай облысы, Арқалық қаласы
Абай көшесі, 62. Тел. (факс) 7-09-16.
E – mail:arkonb@mail.ru

Құрастырушы: Қ.А.Аманжол
Компьютерлік терілім: Қ.А.Аманжол
Редактор: А.К. Ахметжанова
Шығарылымға жауапты: А.Ж. Нұрманова
Басуға қол қойылды 15.09.2016.

Таралым 5

Басылым: ксерокс

Көлем: 1,75

